

ШЕСТО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

Първо заседание

Сряда, 26 април 1972 г.

(Открито в 15 ч.)

Председател Георги Трайков: Другарки и другари народни представители! В заседателната зала присъствуват повече от половината народни представители — имаме необходимия кворум. Откривам третата сесия на Народното събрание, свикана от Държавния съвет с указ № 519 от 15 март 1972 г.

Другарки и другари народни представители! Предлагам на настоящата сесия Народното събрание следния

дневен ред:

1. Доклад от Комисията по проверка на изборите за произведен частичен избор за народен представител и полагане клетва от новоизбрания народен представител.
2. Законопроект за утвърждаване на Указа за държавен санитарен контрол в Народна република България.
3. Предложение за утвърждаване на Указа за промяна в състава на Министерския съвет и полагане клетва от новия член на правителството.
4. Проектоправилник за работата на Народното събрание.
5. Законопроект за изменение и допълнение на Закона за авторското право.
6. Законопроект за научните степени и научните звания.
7. Законопроект за изменение на Закона за моторните превозни средства.
8. Законопроект за условията и реда за отзоваване на народни представители и съветници.
9. Отчет от председателя на Министерския съвет за дейността на правителството.
10. Предложение за освобождаване и за избиране членсдия на Върховния съд на Народна република България.
11. Питане.

Желае ли някой от народните представители да направи предложение за изменение или допълнение на дневния ред?—
Няма желаещи.

Моля народните представители, които приемат предложени-
ния дневен ред на третата сесия на Народното събрание, да
вдигнат ръка.

Мнозинство, приема се.

Преминваме към разглеждане на точка първа от днев-
ния ред:

**Доклад от Комисията по проверка на изборите за про-
изведен частичен избор за народен представител и полага-
не клетва от новоизбрания народен представител.**

От името на Комисията има думата за доклад др. Геор-
ги Угринов.

Георги Угринов:

„ДО ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА
НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ

Другарки и другари народни представители!

На 13 декември 1971 г. почина народният представител
Иван Христов Башев, избран в 29. Малкотърновски избира-
телен район, Бургаски окръг.

С указ № 140 от 31 януари 1972 г. Държавният съвет на
Народна република България насрочи частичен избор за на-
роден представител на 5 март 1972 г. в 29. Малкотърновски
избирателен район.

За кандидат на Отечествения фронт в този избирателен
район бе предложен др. Гани Стойнов Ганев, жител на
гр. Бургас, член на Българската комунистическа партия.

Изборът е произведен на определената дата — 5 март
1972 г. Резултатите от избора, заедно с всички изборни кни-
жа, бяха предадени на Централната избирателна комисия.
Последната на заседанието си на 16 март 1972 г. е прове-
рила най-внимателно всички изборни книжа и единодушно
потвърди правилността на произведения избор. В резултат на
това тя е регистрирала избрания народен представител Гани
Стойнов Ганев.

Изборните книжа заедно с протокола от своето заседание
и подробен доклад за избора Централната избирателна ко-
мисия изпрати до Комисията по проверка на изборите на
Народното събрание, която на заседание се занима с въпро-

са за правилността и законосъобразността на произведения избор. Комисията разгледа материалите на Централната избирателна комисия, запозна се с протокола на районната избирателна комисия за регистриране на кандидата, с протокола за произведения избор и другите книжа.

Комисията по проверка на изборите констатира, че указът на Държавния съвет за насрочване на избора е издаден своевременно и са спазени предвидените законни срокове за избирането и регистрирането на кандидата.

В Централната избирателна комисия не са постъпили никакви оплаквания от граждани и от държавни и обществени органи за допуснати закононарушения при произвеждането на избора.

Поради това Комисията по проверка на изборите смята, че няма никакво съмнение относно правилността и законосъобразността на произведения избор в 29. Малкотърновски избирателен район.

Изборът в посочения избирателен район е проведен при най-точно съблюдаване на изискванията на Конституцията на Народна република България и Закона за избиране на Народно събрание на Народна република България, че изборът е напълно редовен и не съществуват никакви поводи за касирането му.

Резултатите от избора са следните: от 14 930 избиратели в избирателния район в гласуването са взели участие всички. От тях за кандидата на Отечествения фронт — Гани Стойнов Ганев — са гласували 14 930 избиратели. Или процентът на взелите участие в гласуването спрямо общия брой на избирателите и процентът на гласувалите за кандидата на Отечествения фронт е сто.

Посочените резултати от избора са доказателство за отношението на избирателите от този район и за тяхната убеденост в правилността на политиката на партията и голямото им доверие към народната власт и Отечествения фронт.

Другарки и другари народни представители! Комисията по проверка на изборите на Народното събрание, като се основава на изложеното в доклада, предлага на Народното събрание на основание чл. 74 от Конституцията на Народна република България да вземе следното

РЕШЕНИЕ

Народното събрание намира, че състояният се частичен избор за народен представител на 5 март 1972 г. в 29. Малкотърновски избирателен район, Бургаски окръг, е произведен в пълно съответствие с Конституцията на Народна република България и Закона за избиране на Народно събрание на Народна република България.

Народното събрание, като взе предвид, че във връзка с този избор в съответния район и в Централната изборителна комисия не са постъпили никакви жалби или оплаквания за допуснати нарушения на изборителния закон и че не съществуват основания за касиране на избора, признава за редовни пълномощията на избрания народен представител Гани Стойнов Ганев.

Председател на Комисията по проверка на изборите:

Б. Георгиев

Председател Георги Трайков: По доклада на комисията и по предложеното проекторешение желае ли някой да се изкаже? — Няма желаещи.

Пристъпваме към гласуване.

Другарите народни представители, които са съгласни с предложеното решение, моля да вдигнат ръка.

Мнозинство, приема се.

Моля народният представител Гани Стойнов Ганев да подпише клетвения лист, с което да се счита положена предвидената от Конституцията клетва.

Позволете ми да изкажа на др. Ганев пожелания за ползотворна дейност като народен представител. (*Ръкопляскания*)

Преминаваме към разглеждане на следващата точка от дневния ред:

Законопроект за утвърждаване на Указа за държавен санитарен контрол в Народна република България.

Ръководството на Държавния съвет ни уведоми, че няма да прави отделен доклад по законопроекта предвид приложените към него мотиви.

(*Мотивите и текстът на законопроекта — приложение № 1, 1*)

Има думата докладчикът на Законодателната комисия др. Камен Каменов.

Камен Каменов: Другарки и другари народни представители! Законодателната комисия разгледа основно Указа за държавния санитарен контрол и счита, че той цялостно регламентира една материя, която намираше по-рано място в различни законодателни документи, закони и т. н. и че постановленията в указа отговарят на целта, която е поставена в неговия член I.

И на второ място, че текстът от указа дава възможност на органите, които са натоварени с неговото изпълнение, да могат да издават задължителни документи за всички ведомства и организации.

С оглед на това комисията се съгласява и с мотивите към законопроекта и затова предлага на Народното събрание да го гласува, както е предложен от Държавния съвет на Народна република България, без изменение.

Председател Георги Трайков: Желаете ли някой от народните представители да се изкаже или да направи предложение по законопроекта? — Няма желаещи.

Пристъпваме към първо гласуване на проекта.

Народните представители, които са съгласни по принцип с предложения законопроект, моля да вдигнат ръка.

Мнозинство, приема се.

Поради това, че по законопроекта нямаше изказвания и не се направиха предложения за изменение или допълнение, моля да се съгласите той да се приеме по спешност и на второ гласуване на днешното заседание.

Има ли други предложения? — Няма.

Народните представители, които са съгласни с предложението, моля да гласуват. Мнозинство, приема се.

Другарите народни представители, които приемат законопроекта, както е предложен от Държавния съвет на Народна република България, моля да гласуват.

Мнозинство, приема се.

(Текстът на закона — приложение № I, II)

Преминаваме към разглеждане на следващата точка от дневния ред:

Предложение за утвърждаване на Указа за промяна в състава на Министерския съвет и полагане клетва от новия член на правителството.

Ще ви прочета предложението:

ДО ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА
НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ

ПРЕДЛОЖЕНИЕ

от Държавния съвет на Народна република България за утвърждаване на Указ за промяна в състава на Министерския съвет

Другарки и другари народни представители!

По предложение на председателя на Министерския съвет Държавният съвет на Народна република България на ос-

нование чл. 94, точка 4 от Конституцията на Народна република България издаде указ № 254 от 18 февруари 1972 г., с който освободи др. Дора Белчева от длъжността министър на леката промишленост и назначи др. Стоян Жулев за министър на леката промишленост.

Конституционното основание, въз основа на което бе издаден указът, изисква той да бъде утвърден от Народното събрание.

Поради това, че настоящата сесия на Народното събрание е първата след издаването на указа, молим ви, другарки и другари народни представители, да се занимаете с въпроса за утвърждаване на посочения указ и ако го одобрите, да гласувате и приемете следното

РЕШЕНИЕ

за утвърждаване на Указ за промяна в състава
на Министерския съвет

Шесто Народно събрание на основание чл. 94, точка 4 от Конституцията на Народна република България

РЕШИ:

Утвърждава указ № 254 от 18 февруари 1972 г. на Държавния съвет на Народна република България за промяна в състава на Министерския съвет.

Председател на Държавния съвет на Народна република
България: **Т. Живков**

Секретар на Държавния съвет на Народна република
България: **М. Минчев**

По това предложение иска ли някой от народните представители да се изкаже? — Няма желаещи.

Другарите народни представители, които са съгласни с предложението от Държавния съвет на Народна република България решение, моля да вдигнат ръка.

Приема се единодушно.

Моля министър Стоян Жулев да подпише клетвения лист като член на правителството, с което да се счита положена предвидената от Конституцията клетва.

Преминаваме към разглеждане на следващата точка от дневния ред:

Проектоправилник за работата на Народното събрание.
(Текстът на проектоправилника — приложение № 2, 1)

Има думата за доклад др. Минчо Минчев, председател на комисията, която внася проекта.

Минчо Минчев: Другарки и другари народни представители! На първата си сесия през м. юли 1971 г. Шесто Народно събрание избра специална временна комисия, на която възложи задачата да изработи проект за Правилник за вътрешната организация и ред за работата на Народното събрание. В изпълнение на поставената ѝ задача комисията внесе за обсъждане и приемане от Народното събрание изготвения от нея проект.

Комисията счете, че е необходимо да се приеме от Народното събрание нов правилник, а не да се изменя сега действащият поради това, че в Конституцията се съдържат голям брой нови, принципи положени, свързани с по-пълната характеристика на Народното събрание не само като върховен орган на държавната власт и единствен законодателен орган, но и като върховен представителен орган, който съединява законодателната и изпълнителната дейност на държавата и осъществява върховен контрол. Освен това с нея се предвидиха нови органи, избирани от Народното събрание, и се внесоха изменения в компетенциите и взаимоотношенията им. Нови положения се утвърдиха с Конституцията и по отношение на реда за осъществяване на законодателната дейност от Народното събрание.

Като имаше предвид особената важност на отношенията, които са предмет на регламентиране с правилника, комисията ползува някои основни положения от сега действащия Правилник за вътрешния ред на Народното събрание. В проекта са отразени нашият положителен опит и постиженията на държавноправната наука. Използувани бяха и материали за работата на Върховния съвет на Съветския съюз и за върховните представителни органи на другите социалистически страни. Изготвеният от комисията проект бе съгласуван с Държавния съвет на Народна република България, с ръководството на Законодателната комисия и с председателите на всички постоянни комисии на Народното събрание. Техните бележки са отразени в проекта. Така подготвеният и представен за обсъждане от Народното събрание проект за Правилник за работата на Народното събрание е изработен в духа на решенията на Десетия конгрес и въз основа на принципите, залегнали в Конституцията, като се доразвиват голям брой нейни разпоредби.

Проектът съдържа 11 глави, в които са подробно уредени въпросите по конституирането на Народното събрание, редът за избиране на висшите държавни органи и за контрола, упражняван от Народното събрание върху тях. Значително по-пълно е развита и структурно е изведена по-напред ма-

терията за правата и за задълженията на народните представители. Значително място е отделено на правилата за работата на комисиите на Народното събрание и на техните задачи и права. Най-голямо внимание в проекта се отдава на работата на Народното събрание — сесии, тяхната подготовка, ред за разглеждането, гласуването и приемането на законопроектите и за други актове на Народното събрание. Отразени са и съответни правила, свързани с организирането и провеждането на международните връзки на Народното събрание.

Искам да спра вниманието ви върху някои по-съществени положения в проектоправилника.

Преди всичко утвърждава се плановото начало в работата на Народното събрание, като с приетия от него план ще трябва да се съобразяват в дейността си останалите държавни органи — Министерския съвет, министерствата и другите ведомства, комисиите на Народното събрание и др. Урежда се възможността в заседанията на Народното събрание да участвуват и централните ръководства на политическите и масовите организации, каквато практика имахме досега при особено тържествени случаи.

В проекта се съдържат по-разгърнати и усъвършенствувани форми, методи и средства с оглед работата на Народното събрание да се постави в съответствие с новите изисквания по осъществяването на неговите конститутивни, контролни и законодателни функции и главно по неговото действително участие във формирането на държавната политика.

Определя се редът, по който ще се избират висшите държавни органи — Държавния съвет, Министерския съвет, Върховния съд и главния прокурор, като се посочва кои имат право да правят предложения за това.

За първи път в Правилника за работата на Народното събрание се разработват принципните положения, залегнали в Конституцията относно упражняване на контрол от страна на Народното събрание върху държавните органи. С това се създава възможност за засилване на контролната му дейност и за разширяване и разнообразяване на въпросите, които Народното събрание ще разглежда. С проекта се внася яснота относно практическото осъществяване на контрола от Народното събрание и Държавния съвет върху изпълнително-разпоредителните държавни органи за цялостната им дейност, като се посочва кога тези органи ще се отчитат пред Народното събрание и кога пред Държавния съвет. Предвижда се най-малко веднъж през мандата на Народното събрание Държавният съвет, Върховният съд и главният прокурор да отчетат своята дейност пред него, а Министерският съвет да се отчита пред Народното събрание ежегодно. По разглежданите отчети Народното събрание ще приема решения. Ма-

терията за питанятия и редът за тяхното разглеждане е също така подробно разработена. Изяснява се как следва да се постъпи при различните хипотези на питаня, отправени до Министерския съвет или до отделни членове на правителството, и начинът, по който то се приключва. Ново положение е възможността за народните представители да искат от Министерския съвет или от членове на правителството в заседание на Народното събрание да бъдат информирани те и Народното събрание по отделни въпроси, свързани с дейността на тези органи.

Предвижда се Народното събрание като върховен организатор на плановото ръководство на общественото развитие на страната не само да утвърждава законите за плановете за обществено-икономическото развитие на страната и законите за годишните бюджети на държавата, но в първото полугодие на всяка година Министерският съвет да представя отчет пред Народното събрание за окончателните резултати от изпълнението на годишните планове и бюджети на държавата за предшестващата година.

В проектоправилника твърде грижливо е разработен и разделът за работата на Народното събрание и за приеманите от него закони и други актове. Установяват се подробни правила относно свикване Народното събрание на сесии, за постъпването на законопроектите, отчетите и другите предложения, за тяхната предварителна подготовка от комисии и другите органи на Народното събрание и за взаимоотношенията между Държавния съвет, председателя на Народното събрание, постоянните комисии, ръководствата на парламентарните групи и народните представители.

С редица правила в проекта се цели да се осигури възможност за народния представител да участва активно и творчески в работата на Народното събрание при разглеждането и приемането на закони и други актове и във формирането на държавната политика.

Във връзка със законодателната работа на Народното събрание са установени подробни правила, като е опростен редът за разглеждането и приемането на законите на две гласувания. Предвижда се законопроектите и предложенията на комисии, разгледали законопроекта, когато са изпратени своевременно на народните представители и те са имали възможност да се запознаят с тях, да не се четат в заседание на Народното събрание. Ново е и правилото, с което се изяснява, че при първото гласуване законопроектът се приема по принцип и че ако той не получи при това гласуване необходимото мнозинство, отпада от по-нататъшно разглеждане. Определят се предложенията, които комисии-те могат да разглеждат в заседанието си след първото гла-

суване на законопроекта, и въпросите, по които може да се разисква при повторното разглеждане на законопроекта от Народното събрание. Особено полезни и облекчаващи работата на Народното събрание ще бъдат новите правила, с които се урежда начинът, по който ще става гласуването на предложенията на народните представители и на комисиите при повторното разглеждане и второто гласуване на законопроекта. Поправките на комисиите и на народните представители, с които вносителят се е съгласил, няма да се гласуват отделно, а заедно с целия законопроект. Така че Народното събрание ще решава с гласуване за приемането или за отхвърлянето им само онези предложения, по които не е постигнато съгласие между вносителя и комисиите. За по-голяма експедитивност в работата на Народното събрание в проекта е възприето правилото, че при второто гласуване текстът на законопроекта по начало не се чете освен в случаите, когато Народното събрание е решило той да се чете.

В отделна глава на правилника са посочени задачите на председателя на Народното събрание и на неговите заместници, като са доразвити отделните разпоредби на Конституцията.

Значително място в проекта е посветено на комисиите на Народното събрание. Дадена е подробна разработка на техните задачи, права и задължения и са определени взаимоотношенията им с другите органи на Народното събрание и с останалите държавни органи. Тяхната дейност се ръководи и контролира от Народното събрание, пред което те отговарят. То може да иска от комисиите и отчет за дейността им. Предвижда се в периода между сесиите дейността на постоянните комисии на Народното събрание да се координира от Държавния съвет. Комисиите ще работят и в тясно взаимодействие със съветите при Държавния съвет.

Проектът поставя твърде важни и отговорни задачи пред постоянните комисии. От тях се изисква да участвуват във формирането и осъществяването на държавната политика, да подпомагат Народното събрание в цялостната му дейност, да упражняват от името на Народното събрание систематичен контрол върху дейността на съответните министерства и другите ведомства и на местните държавни органи, да съдействуват активно за изпълнението на приетите от Народното събрание закони и други актове и въобще с цялата своя дейност да способствуват за непрекъснатата и ефективна работа на Народното събрание, като се опират на сътрудничеството на трудещите се и на техните обществени организации.

Дейността на постоянните комисии на Народното събрание се поставя на по-широка, масова основа. Осигурява се

възможност в работата на комисиите да участвуват със съвестателен глас и народните представители, които не са членове на съответната комисия. Проектът предвижда годишните планове на комисиите да се изпращат на всички народни представители. Те трябва да бъдат известявани и за дневния ред, деня и часа на заседанието на всяка комисия. Твърде съществено е правото, което с проекта се предоставя на членовете на комисиите да присъствуват на заседанията на колегиумите на съответните министерства и други ведомства и да вземат участие в обсъждането на разглежданите на колегиумите им въпроси, с което те по-отблизо ще се опознаят с проблемите на наблюдаваните от тях министерства и други ведомства и ще им оказват помощ. Предвижда се и задължение за членовете на Министерския съвет периодически да информират постоянните комисии за основните проблеми на ръководените от тях министерства и други ведомства и пр.

Във връзка с контролната дейност на комисиите в правилника е определено ясно, че комисиите не дават задължителни предписания на министерствата и другите ведомства и окръжните народни съвети, а правят само предложения до тях. Последните са длъжни да ги разгледат и да уведомят писмено кои предложения са приети и кои не, като за последните трябва да изложат и съответните съображения. Когато не е получен отговор или комисията не е съгласна със съображенията за неприетите предложения, тя има право да отнесе въпроса до Народното събрание или до Държавния съвет за вземане на мерки по съответния ред.

Много съществени и нови положения проектоправилникът предвижда във връзка с цялостния статут на народния представител, с които неговата дейност се поставя на широка обществена основа. В качеството му на народен представител той участвува във формирането и определянето на държавната политика и трябва да работи активно за нейното осъществяване. Народният представител трябва да съобразява интересите на своите избиратели с общонародните интереси и с оглед разширяване на демократизма е длъжен да съдействува за въвличането на трудещите се в управлението. В това отношение от особено значение за неговата дейност е предвиденото в проекта задължение за народния представител да взема мнението на своите избиратели и трудовите колективи по въпросите, които са поставени за разглеждане и решаване от Народното събрание. Проектът изисква от народния представител да участвува дейно в работата на Народното събрание и на неговите органи, в състава на които е избран, при разглеждането на поставените въпроси, да отправя питания и иска информации от държавните органи.

Проектът предвижда, че народният представител във връзка с неговата дейност може да иска сведения от държав-

ни органи, стопански предприятия и обществени организации. Народният представител може да прави предложения за изменения в законодателството или по други въпроси пред държавни органи и те са длъжни да отговарят писмено на повдигнатите от него въпроси. На народния представител правилникът предоставя правото да участва в работата на държавните органи и стопанските организации при решаването на въпросите, свързани с неговата дейност в изборния му район, както и в колегиумите на министерствата и другите ведомства и на сесии на народните съвети. Народният представител е длъжен да съдейства за изпълнението на актовете на Народното събрание и на Държавния съвет и да участва в извършването на проверки за тяхното изпълнение, да поддържа тесни и постоянни връзки с избирателите, да следи за изпълнението на дадените му поръчения, да се отчита пред тях и да ги информира за дейността на Народно-то събрание и на неговите органи.

В специална глава се регламентират международните връзки на Народното събрание, които се осъществяват от неговия председател, и редът, по който се процедира във връзка с приемане на международни актове от Народното събрание — декларации и обръщения. Предвижда се възможност в особено бързи случаи отговор на апели или обръщения на парламенти на други страни до нашето Народно събрание да се дава от Държавния съвет с участието на председателя на Народното събрание и на Комисията по външните работи.

В заключение комисията счита, че предлаганият проект-правилник е разработен в духа на решенията на Десетия конгрес на партията за по-нататъшно разширяване и усъвършенстване на демократизма в нашия държавен и обществен живот. С него се създават условия за засилване на процеса на привличане на трудещите се към активно участие в управлението на държавата, на стопанското и културното строителство, за подобряване работата на държавните учреждения, предприятия и стопански организации и за засилване на контрола върху тяхната работа. По наше дълбоко убеждение правилникът, след като бъде одобрен и приет от Народното събрание, ще съдейства в значителна степен за повишаване ролята на Народното събрание и за усъвършенстване работата на неговите органи, както и за повдигане авторитета на народния представител. Той създава необходимите предпоставки и гаранции за бъдеща творческа, делова и резултатна дейност на Народното събрание, на неговите органи и на народните представители.

От името на комисията, която подготви проекта, моля другарите народни представители да го одобрят и да гласуват за неговото приемане. *(Ръкопляскания)*

Председател Георги Трайков: Има думата за изказване проф. Ярослав Радев.

Проф. Ярослав Радев: Другарки и другари народни представители! Историческият преход към развитото социалистическо общество обуслови приемането на нова Конституция. Теоретическа основа на Конституцията, според точното определение на др. Тодор Живков, е партийната Програма, в която са разкрити закономерностите, характерни за изграждането на развитото социалистическо общество и съответната на него политическа организация. Конституцията е юридически превод на Програмата.

Конституцията в система от норми закрепва обществения строй, включително системата на социалното управление, и заедно с това разкрива тенденциите на нейното бъдещо развитие.

Основно място в системата на социалното управление заемат представителните органи и особено Народното събрание като върховен орган на държавната власт. Конституцията съдържа съществените признаци относно класовата природа и функциите на върховния представителен орган. Съществени признаци не означава всички признаци. Затова Конституцията не изключва, тъкмо обратното, предполага развитието на едни или други страни в организацията и дейността на Народното събрание. Съгласно изричното предписание на Конституцията Народното събрание суверенно определя своята вътрешна организация и ред на дейност с правилник.

Всъщност правилникът не урежда единствено организацията на Народното събрание и реда на неговата дейност, но включва материя, която се отнася до съдържанието на неговата дейност, без да се обхваща изцяло неговата компетентност. По своя юридически характер предложеният правилник за работата на Народното събрание е акт с конституционно значение. Затова в определен смисъл може условно да се характеризира като вътрешна конституция на Народното събрание.

С приемането на правилника изцяло се отменя приетият през 1962 г. Правилник за вътрешния ред на Народното събрание на Народна република България. Юридическото отменяване не означава неговото пълно отрицание. Социалистическият характер и историческата връзка между двата правилника обуславя техните общи белези. В предложението за приемане правилник са възпроизведени направо или в по-развита форма общите принципи и тяхното конкретно изразяване в едни или други правни форми. Двата правилника се отнасят до две различни стъпала в развитието на со-

циалистическото общество, което обуславя техните специфични различия.

Главна отличителна черта на правилника е демократичният характер на измененията. Демократическите принципи в организацията и дейността на върховния представителен орган получават в правилника по-пълнен и по-разностраничен израз. Демократическото развитие на Народното събрание е необходим признак за развитието на социалистическата демокрация.

В едно кратко изложение нека се спрем на някои принципи.

Върховенството е основен принцип на Народното събрание. Този принцип е проведен последователно в правилника за работата на Народното събрание. Върховенството на Народното събрание не се ограничава до постулирането на един принцип, а стои в основата на целия правилник.

Признак на върховенството е Народното събрание да образува висшите държавни органи. Това право, изразено като общ принцип в правилника от 1962 г., е допълнено в новия правилник в повтаряното в конкретните случаи определение, че висшите държавни органи се предлагат от парламентарните групи или от народните представители. Освен това правилникът определя в какъв ред се образуват висшите държавни органи съобразно тяхното място и значение в държавната система.

Народното събрание определя съдържанието и направлява дейността на цялата държавна организация чрез разнообразни юридически средства, сред които преобладаващо значение имат законите. Точното спазване на законите означава пълно подчиняване на Народното събрание.

Противоположната тенденция е характерна за буржоазните парламенти, които отдавна загубиха своята господстваща роля в държавната организация. Някога, когато буржоазията беше революционна класа, правителствата трепереха пред могъщите парламенти. И досега френският Конвент навява ужас в мозъците на буржоазните теоретици. В съвременното буржоазно общество няма нито един парламент, който да подчинява безусловно и постоянно правителството. Кризата на буржоазния парламентаризъм се заключава в постоянно ограничаване, включително до пълното унищожаване на парламентарното върховенство. Всемогъщи правителства и безсилни парламенти — това е типично за отношенията между законодателната и изпълнителната власт в буржоазното общество.

Единството на властта е основен принцип на социалистическото конституционно право в противовес на буржоазния принцип за разделение на властите. Теоретиците на буржоазията превъзнасят конституционния принцип за разделение

на властите като безусловен атрибут на всеобщата свобода и всеобщата демокрация.

Свободата не намира своята опора в разделението на властите, както това доказва цялата политическа история на буржоазното общество. Свободата на потиснатите от буржоазията класи стои извън буржоазните принципи. След като предизвика френския пролетариат на въстание през 1848 г. и организира юлското клане, френската буржоазия записва в Конституцията, че разделението на властите е първото условие за свободно управление. Свободата на реакцията се крепеше в съединението на всички власти за изтребването на пролетариата. Разделението на властите не е безусловен атрибут на демокрацията, нито изключва буржоазния деспотизъм. Разделението на властите не спаси ваймарската република от деспотическото израждане на буржоазното господство. Демокрацията на потиснатите от буржоазията класи стои извън буржоазния принцип за разделение на властите.

Единството на властта е основен конституционен принцип. „В социалистическото общество — писа др. Тодор Живков в доклада на 24 юли 1968 г., изнесен пред Юлския пленум на Централния комитет на Българската комунистическа партия, няма място нито за фактическо, нито за формално разделение на властта; не бива чрез структурата на държавния апарат да се противопоставя законодателната на изпълнителната държавна дейност... Единството на държавната власт, единството във вземането на решенията и тяхното изпълнение е решаващо условие за последователното развитие на съдържанието и функциите на представителните органи.“ Общата тенденция в развитието на социалистическите представителни органи е тяхното все по-пълно превръщане според израза на Маркс в „работеща корпорация“, която взема решения и участва в тяхното практическо провеждане. Конституцията определя Народното събрание като орган, който съединява законодателната и изпълнителната дейност. Този принцип е развит в Правилника за работата на Народното събрание. Съединяването на законодателството и изпълнението получава по-пълнен израз, когато правителството се превърне в изпълнителен орган на Народното събрание. Точно това решение се съдържа в Конституцията и е развито в правилника.

Народното събрание съединява законодателната и изпълнителната дейност непосредствено или чрез своите органи.

На постоянните комисии са предоставени по-широки права във връзка с приложението на разглеждания принцип. Постоянните комисии имат право на законодателна инициатива и същевременно могат да правят предложения до органите, които имат право на законодателна инициатива, за про-

мени в законодателството. Те имат право да изискват от държавните органи материали и сведения за законопроекти и писмени мнения по разглежданите от тях въпроси. Постоянните комисии са длъжни активно да съдействуват за изпълнението на приетите от Народното събрание закони. Те проверяват дейността на министерствата и другите ведомства по изпълнението на законите.

В системата на държавната организация е създаден принципиално нов орган, който по своята природа е пригоден да осигури съединяването на законодателната и изпълнителната дейност. Този орган е Държавният съвет на Народна република България, който осъществява единството на властта както по отношение на своята дейност, така и спрямо дейността на Народното събрание. От една страна, Държавният съвет при осъществяване на своите правомощия съединява вземането на решения с тяхното изпълнение и, от друга страна, като висш орган на Народното събрание осигурява съединяването на законодателната с изпълнителната дейност.

Законодателството е основно съдържание в дейността на Народното събрание. Единството на властта се изразява и в единството на законодателната власт, осъществявана от Народното събрание. Затова в правилника основно място заема редът за приемане на законите. Върховният представителен орган формулира закона. Конституционно задължение на постоянните комисии и народните представители е да подлагат на всестранен анализ закона. Едно от средствата, което води до тази цел, е увеличаване стadiите, през които преминава законопроектът. Конституцията определя две гласувания на законите, разделени по време като необходимо условие за усъвършенствуването на законите. Определеният от Конституцията принцип законопроектите да се приемат на две четения е подробно развит в правилника.

Народното събрание е върховен контролен орган. В отделна глава на правилника са определени принципите и редът за избиране и контролиране на висшите държавни органи, а също така формите и сроковете за тяхното отчитане. Народното събрание осъществява непосредствен контрол върху висшите държавни органи. Но върховният представителен орган не заседава постоянно, докато контролната функция е непрекъсваема. Когато Народното събрание не заседава, контролната функция върху правителството, Върховния съд и главния прокурор се упражнява от Държавния съвет като постоянно действащ висш орган на държавната власт.

Контролните права на Народното събрание върху висшите държавни органи превъзхождат всякакви форми на парламентарен контрол, включително и при най-развитата пар-

ламентарна република. Парламентарният контрол в буржоазните страни е стеснен, орязан от разнообразни ограничения, като се започне от принципите, върху които е изграден контролът, и се завърши с процедурата за неговото прилагане. При парламентарния режим правителството, на което е изразено недоверие, е длъжно да подаде оставка. Но срещу правото на буржоазния парламент да бламира правителството се противопоставя правото на правителството да разпусне парламента. По такъв начин парламентарният блам се превръща в блам за самия парламент.

Съществени изменения са внесени в конституционния статут на народните представители. Според традиционното разбиране народният представител изразява волята на своите избиратели. Това е необходимо, но не е достатъчно. В новия Правилник за работата на Народното събрание е формулиран конституционният принцип, че народният представител изразява общите интереси на трудовите класи, като съобразява интересите на своите избиратели с общонародните интереси. Волята на трудовия народ не е механичен сбор от волята на избирателите в отделните райони. Народният представител съгласно изричното предписание на чл. 28 от правилника трябва да изразява волята на народа, която обуславя неговата дейност при определянето на държавната политика.

Взаимоотношенията между народния представител и избирателите са формулирани двояко. От една страна, той е длъжен да взема мнението на своите избиратели по поставените за разглеждане въпроси от Народното събрание и, от друга страна, е длъжен да информира избирателите за дейността на Народното събрание и неговите органи и заедно с това да отчита пред тях своята дейност. Тази двойна обвързаност на народния представител засилва неговата зависимост от избирателите. Над всичко това стои неговото задължение да съдейства за развитието на социалистическата демокрация чрез въвличане на все по-широки слоеве от народа в управлението на обществото.

Политическите функции на народните представители се реализират чрез определени права. Разширяването на техните права обхваща както законодателната дейност, така и сферата на управлението. Народният представител има право на законодателна инициатива и може да прави предложения пред съответните органи за промени в законодателството. Той е длъжен да проучва въпросите, които се отнасят до дейността на съответната комисия, да обобщава предложенията на държавните органи и обществените организации и гражданите в своя избирателен район и да прави предложения пред съответната комисия.

Той има право да участва в заседанията на колегиите

на министерствата и другите ведомства, да иска сведения от държавните органи и обществените организации; да участва в работата на държавните и стопанските органи, когато се поставят и решават въпроси, свързани с неговия избирателен район. Народният представител може да прави предложения до всеки държавен орган и стопанска организация, свързани с тяхната дейност, и да иска писмен отговор по повдигнатите въпроси. Ако не е съгласен с изложените съображения, той може да се обърне до по-горестоящите органи.

Взети в своята съвкупност, тези права разкриват повишената роля и отговорност на народния представител при определяне и провеждане на държавната политика. Всъщност народният представител е пряката и непосредствена връзка между избирателите и Народното събрание, което облекчава пълното сливане на законодателството с изпълнението на законите и същевременно позволява да се съчетава представителната с пряката демокрация.

Краткото изложение върху определени черти на правилника води до една заключителна мисъл. Взети в своята съвкупност, измененията в новия правилник изразяват главната насока в развитието на социалистическата държава, която се заключава в последователното и постоянно разширяване и усъвършенстване на социалистическата демокрация.

Позволявам си да направя четири предложения за поправки на Правилника за работата на Народното събрание:

В член 67 накрая думите „както и онези членове на Министерския съвет и ръководители на ведомства, до които се отнасят въпросите“ да се заменят с думите „и председателят на Министерския съвет“.

В член 68 думата „комисиите“ да се замени с думите „постоянните комисии“.

В чл. 71 думата „комисиите“ да се замени с „постоянните комисии“.

В член 122 последното изречение „Делегациите се отчитат пред Народното събрание“ да се заличи.

Благодаря за вниманието. (Ръкопляскания)

Председател Георги Трайков: За изказване има думата народният представител Здравко Митовски.

Здравко Митовски: Другарки и другари народни представители! Мисля, че имаме всячко основание да приветствуваме както задачата да се изработи без забавяне от Шесто Народно събрание правилник за работата на Народното събрание, така и представения ни днес проект за разглеждане. Става дума за документ, който по същество надхвърля рамките на един правилник, регламентиращ работата на едно обикновено ведомство, за документ на „върховния

орган на държавната власт“ в републиката, както е записано в Конституцията. И доколкото се касае за правилник на законодателното тяло, става дума и за доразвиване на някои разпоредби в основния ни закон. А то значи за установяване на порядък, който фактически ще съдействува за утвърждаване както духа на Конституцията, извикана на живот от съвременния етап на нашето развитие, така и за даване реално съдържание на предвидени в нея демократични институции.

Поради това ние бихме могли да гледаме на този правилник като на продължение на Конституцията и той ни задължава да спрем най-сериозно вниманието си на него.

Всяко общество си има свои писани и неписани правила. В класовото общество едно малцинство задължава масата от народа да съблюдава правилата му с цената на репресии, на поставяне въвн от неговите граници до лишаване от живот.

В нашето общество, където не господствуват интересите на една малцинствена класа, а на народа и където вече започва да се изгражда социална еднородност, обществените отношения са построени на друга основа. Тук вече цял народ е вдъхновяван от една идея, обединен от една воля, има една единствена целеустременост. У нас не съществува и следа от гражданска дискриминация и репресии, а обща насоченост към изпълнение на гражданския дълг.

При наличието на съвсем нова социална етика, на една висша нравственост, основана на нов правен порядък, мотивиращата поведението на хората сила се явява съзнанието, че изпълнението на гражданския дълг е най-верният път да се удовлетворяват личните интереси чрез застъпване на обществените интереси. Наред с това възможността да се дава простор на социалната активност, да се разкриват и разгръщат потенциалните сили на народа като огромен резерв на творческа обществена енергия гарантира многократно по-голямо индивидуално благополучие, но вече за всички. Тази активност и правилното съчетание на дейността на държавните органи и обществените организации се изразяват в това, че чрез тях не само се сумират, но се и умножават силите на нашия народ. В случая важи Марковата формулировка за ефекта от събирането на силите, че две и две не прави четири, а прави пет. И това като проява на общественото и държавническо съзнание и като резултат на бурно развитие на социалистическата демокрация, на политическата и трудовата активност е едновременно и школа за управление, и неусетно прерастване в обществено самоуправление. А то значи, че ние се подготвяме за „скока от царството на необходимостта в царството на свободата“.

Нека анализираме някои отделни текстове от проектоправилника.

Най-напред следва да се изтъкне утвърждаването в пункт I на основния за социалистическата държава принцип на народния суверенитет и веднага трябва да се позовем на пункт 3, който му придава съдържание, като предвижда отговорност на върховния представителен орган пред народа. Това не е една юридическа фикция, а реално право, свързано с посочване на практическата възможност за упражняването му. Нашият народ утре ще прочете за това с чувство на дълбоко удовлетворение и гордост и ще го възприеме с високото съзнание, че след като има възможност да прави разпореждания, той следва да носи и строга отговорност за тяхното изпълнение, за изпълнението на собствените си разпореждания.

По-нататък, ако се спрем само на една единствена, третата алинея на пункт 28, ще констатираме, че тя има извънредно богато и съвършено ново по същество в сравнение с всякакви буржоазни нормативни актове съдържание. Тя задължава народния представител да бъде организатор на прякото въвличане на населението в управлението. И освен това да взема мнението на народа и да го отразява в законодателното тяло, за да се приемат най-правилни решения в народен интерес. Това безсъмнено е израз на Лениновата препоръка да се привлича буквално цялото население към участие в управлението на страната.

На трето място — че политическата организация на социалистическото общество създава огромни възможности за подем на икономиката и културата и за растежа на творческите народни сили, личи пък от текстовете на цялата глава шеста за постоянните и временните комисии, която глава дава възможност на народа за представително участие във формирането и осъществяването на държавната политика. Дори само с тази глава от 33 пункта разработката пак би представлявала изключително по значението си развитие и продължение на Конституцията. Само една година след приемане на Програмата на партията ние виждаме как действително се създават (цитирам от нея) „по-благоприятни условия гражданите все по-пълно да осъществяват своите основни свободи и права“, „последователно разгръщане на социалистическата демокрация“, „засилване на народния контрол върху дейността на държавния апарат с неговите административни учреждения, културни институции и стопански организации“, „укрепване на социалистическия правов ред“, „единоначалието все по-пълно да се съчетава с колективния начин на управление“ и пр. и пр.

Тази глава е съобразена изцяло с указанията на Ленин, дадени в неговото сравнение на Парижката комуна с капиталистическите държави, заявявайки: „Депутатите от представителните учреждения са длъжни сами да работят, сами

да изпълняват своите закони, сами да проверяват това, което се получава в живота.“

Трябва да отбележим с особено удовлетворение и следното: в забележителното си слово пред Седмия конгрес на Отечествения фронт др. Тодор Живков отбеляза диалектичката връзка между развитието на социалистическата демокрация у нас и обществените организации, специално Отечествения фронт, който в отделните етапи на нашето обществено развитие е играл съответно важна роля. Неговото значение той изтъква непрекъснато от Априлския пленум досега. Съвсем определено за ролята на Отечествения фронт в етапа на изграждане на развито социалистическо общество той заговори, първоначално насочвайки ни, с речта си на Врачанската окръжна конференция преди 5 години, а после вече научно обосновано — в докладите си пред Юлския пленум и Десетия конгрес на партията. А каква оценка направи др. Тодор Живков само преди 3 дни на Седмия конгрес? „Станаха сериозни изменения — заяви той — в структурата на нашия народ... Изключително нарасна ролята на Отечествения фронт, той е свързан с цялостното наше развитие, със социалистическата демокрация. Излизането му от организационната обособеност ще даде възможност за обществено-политическа изява на милионите хора по линията на Отечествения фронт.“

Ето защо в бъдеще, проявявайки се именно като общонародно движение, Отечественият фронт ще представлява още по-мощен лост за събуждане активността на масите и за тяхното участие в управленческия процес. Изборите за народни представители, окръжни и общински съветници и съдебни заседатели се организират и провеждат от негово име. Чрез него, т. е. чрез своята организация, народът взема участие и пряко, и представително в управлението. В активността на представителните институти фактически ние виждаме народа. Чрез проявлението на избранниците в тях се проявява пак народът. Важното е да съществуват предпоставки за това. А в разглеждания правилник установяваме широки възможности за представителна изява на народната воля напълно в духа на поменатите изказвания на др. Тодор Живков, на Програмата на партията и на Конституцията.

Блестящо доказателство, че у нас управлява народът, представляват текстовете за правата на народния представител. Той може да упражнява самостоятелно законодателна инициатива, да изисква сведения от държавни органи, стопански предприятия и обществени организации, да отправя предложения към тях във връзка с дейността им, да участва в работата им, в заседанията на колегиумите на министерствата и други ведомства и т. н. А това значи народът

да вижда какво става и да казва думата си, т. е. да взема активно участие в управлението.

Нашият анализ би могъл да продължи все тъй по-нататък, но аз мисля, че това, което казах, е достатъчно, за да се изтъкне характерът на проектоправилника и да се обоснове гласуването му на настоящата сесия на Народното събрание.

И аз от своя страна имам някои малки бележки и предложения.

1. В пункт 9 се употребява думата „само“. Тя може да се чете от някои и „само“. В документи обикновено се избягва употребата на всякакви двусмислености, омографи и омоними. Правилно е да се замени тя дори с по-дълга, но точна фраза.

2. В същия текст съюзът „и“ според мен също не съвсем удачно е употребен. Той като съюз говори за два вида дейтелност — проверка законността на изборите и избор на комисия за проверката, което е фактически една и съща дейност на два етапа. Правилно би било да се каже вместо „и“ — „За тази цел избира...“.

3. В пункт 11 се казва, че Народното събрание на първата си сесия „образува“ висшите държавни органи. Тази дума е в известен смисъл неологизъм и поради това е неуместна в един документ. Освен това всъщност въпросът се свежда до предложение и гласуване. Значи тези органи се избират. Би трябвало да се употреби този израз именно освен по това съображение още и за това, защото във всички останали текстове е употребен изразът „избира“ и най-сетне, защото „образуване“ буди асоциация за октроиране. Може да „образува“ и една диктаторска власт, а народната „избира“. Това е израз на демократизъм.

4. В пункт 85 се предвижда указът за свикване на Народното събрание да се обнародва най-малко 7 дни преди откриването на сесията. Аз мисля, че този срок трябва да бъде удължен на 10 дни. Това ще улесни народните представители да се ориентират по-добре в участието си.

5. Веднага свързвам това с пункт 92, който разпорежда законопроектите да се изпращат на народните представители най-късно 7 дни преди заседанието. Нужно е и този срок да се удължи, предлагам пак на 10 дни. Иначе от тези 7 дни един ден ще пътува законопроектът и един ден народният представител. В останалите 5 дни може да се наложи отсъствие или заетост поради пряката работа на народния представител. А нашите народни представители са трудещи се. Остава много малко време за подготовка на активно участие в сесията, а нашият правилник между другото цели да осъществи и тази задача.

Увеличаването на сроковете и в двата случая ще създа-

ва условия за по-дейно и творческо участие в работата на Народното събрание. То е също израз на демокрация. А ние целим тъкмо това.

6. Намирам, че е целесъобразно и логично към пункт 51, в който се говори за взаимодействие, да се прибави текстът „и съответните ведомства и обществени организации“.

В заключение трябва да отбележим, че проектоправилникът е изработен с дълбоко разбиране духа на партийната политика, духа на Конституцията и маркс-ленинското учение за държавата и е пропит от идеята за създаване предпоставките за най-пълно представително участие на народа в управлението и насърчаване прякото му участие от друга страна. Правилникът ще съдействува освен това 400-те народни избраници да изпълняват достойно своя дълг за развитие на социалистическата демокрация двупосочно — като протягат ръка в помощ на избирателите си за встъпване във функциите на разпоредители в страната си и като упражняват от тяхно име най-авторитетен и резултатен контрол върху дейността на министерствата, другите ведомства и окръжните народни съвети.

Всичко това ще направи от правилника един високоефективен инструмент за най-правилното отправление работата на върховния представителен орган в народната република, поради което намирам, че следва да бъде приет от Народното събрание с някои малки подобрения. (*Ръкопляскания*)

Председател Георги Трайков: Има думата народният представител проф. Борис Спасов.

Проф. Борис Спасов: Уважаеми другарки и другари народни представители! В Конституцията на Народна република България се казва, че Народното събрание урежда своята вътрешна организация и ред на своята работа с правилник. Аналогична разпоредба имаше и в текста на Конституцията от 1947 г. Първоначално този текст се разбираше в смисъл, че всяко Народно събрание, т. е. всяка легислатура на Народното събрание, трябва да гласува отделен правилник. И затова ние имавме най-напред Правилник на Първо Народно събрание, на Второ, на Трето Народно събрание. Но от Четвърто Народно събрание се даде друг смисъл, друго тълкуване на конституционния текст, а именно, че Народното събрание може да гласува стабилен правилник, който да се прилага не само през една, но през няколко легислатури. Затова правилникът, гласуван от Четвърто Народно събрание, беше прилаган и от Пето Народно събрание само с някои малки изменения.

Ако сега Шесто Народно събрание пристъпва към разглеждането и гласуването на нов правилник, това е зако-

номерно обусловено. То се налага преди всичко от обстоятелството, че имаме нова Конституция и тя даде нова регламентация на редица институти, свързани с вътрешната организация на Народното събрание, с реда на неговата дейност.

И наистина вие знаете, че вече няма Бюро на Народното събрание — има председател и заместник-председатели, няма секретари на Народното събрание. Други функции бяха предоставени на постоянните и на временните комисии на Народното събрание. Уреди се много по-широко статутът на народния представител.

На XXIV конгрес на КПСС беше изтъкнато, че е необходимо да се гласува специален закон, който да утвърди статута на депутатите. Нашият Правилник за вътрешния ред ще представлява такъв юридически акт, който ще определи, както и се предлага да определи, много по-широко и цялостно и политическото, и правното положение на народния представител.

Но ако сега се налага гласуването на нов правилник, това се дължи не толкова и не само на обстоятелството, че Конституцията установява някои нови положения, свързани с вътрешната организация и с реда на работата на Народното събрание, но за това, защото Десетият конгрес на партията, партийната програма и новата Конституция определиха много по-цялостно, по-точно и действено положението на върховния орган на държавната власт — на Народното събрание.

Тук вече се отбеляза, че ако ние направим един паралел между Народното събрание на Народна република България и парламента в буржоазните държави, ще почувствуваме коренната разлика, която съществува между тези институти. Буржоазният парламентаризъм е в упадък, а представителното осъществяване на държавната власт у нас е във възход. Др. Тодор Живков отбеляза пред Седмия конгрес на Отечествения фронт, че една от основните линии на развитието на демокрацията в нашата страна — това е линията на активизирането на представителните учреждения и преди всичко на върховния представителен орган — Народното събрание.

Буржоазните теоретици и практики са принудени да признаят упадъка на буржоазния парламентаризъм. Известният френски конституционалист Морис Дюверже казва, че френският парламент представлява пето колело в колата на държавната машина. А на една от сесии на Интерпарламентарния съюз небезизвестният белгийски сенатор Дебак си послужи с една интересна метафора, за да очертае упадъка на буржоазния парламентаризъм. Като направи алюзия за подпалването на Райхстага от хитлеристите, той каза: „Има наистина нещо трагично в горящия парламент. Но

има нещо не по-малко трагично и в гаснещия парламент“. Ето, такъв гаснещ парламент представлява буржоазният парламент сега.

А у нас Народното събрание е цветущ парламент, това е един орган на народната власт, на нашата държава, чрез който се осъществява волята, властта на народа. И затова той е изразител на върховната суверенна воля на нашия народ, представител на неговия суверенитет. И тъкмо това обстоятелство налага да се регламентира изцяло по нов начин в правилника положението, което Народното събрание и неговите органи имат.

Аз споделям изказаните тук мнения, че всички разпореждания на правилника отговарят на политиката, която партията установява у нас, че съответствуват на Програмата на Българската комунистическа партия и че са в пълно съответствие с принципите, положенията и изричния текст на Конституцията. Но струва ми се, че все пак е уместно и необходимо правилникът да бъде още веднъж огледан в някои от неговите разпоредби и евентуално да се предложат известни подобрения, известни уточнения в неговия текст, а може би и някои изменения по същество. Ще си позволя да направя следните предложения в това отношение:

Преди всичко в чл. 7 според мен е необходима редакционна поправка, за да се премахне една неточност в изрази. Казва се в текста, че „На първата сесия под председателството на най-възрастния народен представител Народното събрание по предложение на парламентарните групи или народни представители избира председател и определен от него брой заместник-председатели на Народното събрание.“ Така както е казано, се получава впечатлението, че броят на заместник-председателите се определя по предложение на председателя. А идеята на текста е друга. Идеята е, че трябва да се определи броят на заместник-председателите от самото Народно събрание.

Затова предлагам текст в смисъл да се махнат думите „и определен от него“ в това изречение и да се прибави ново изречение в смисъл: „Броят на заместник-председателите се определя от Народното събрание.“

На второ място, в чл. 23 се казва, че „Народното събрание изслушва отчети от председателя на Върховния съд и от главния прокурор за дейността на съда и прокуратурата веднъж през своя мандат.“ И във втората алинея се казва, че „По отчетите на председателя на Върховния съд и на главния прокурор Законодателната комисия прави съдоклад.“ А навсякъде другаде, в другите текстове, в които се говори за съдоклад на постоянните комисии, се казва, че те освен съдоклад дават и заключение. И практиката досега у нас е била такава. Аз смятам, че и за в бъдеще Законо-

дателната комисия, когато се занимава с отчетите на главния прокурор и на председателя на Върховния съд, ще трябва не само да изнесе съответен съдоклад, но и да предложи съответно заключение.

В чл. 36 се говори за държавния и обществения контрол. Но както знаете, излезе съответен документ на Централния комитет на партията и на Държавния съвет, в който се говори за държавен и народен контрол. И затова смятам, че трябва текстът на проектоправилника да се съгласува с този документ на Централния комитет на партията в смисъл да се говори и в него за държавен и народен контрол.

В членове 70, 71, 72 и 81 според мен е необходимо да се направят известни уточнения, защото в тях на места не достатъчно прецизно се говори за постоянни комисии, а на друго място — за комисиието въобще.

Заради това по-конкретно смятам, че в чл. 70 трябва да се говори въобще за комисиието, а не само за постоянните комисии, в чл. 71, обратно, трябва да се говори за постоянните комисии, а не само за комисиието, в чл. 72 също ще трябва да се говори за постоянните комисии, а не въобще за комисиието.

В чл. 76 е необходимо едно уточнение, което има и редакционен характер, и характер по същество. Във втората алинея се казва: „Предложенията по законопроектите се правят от името на Законодателната и на съответната комисия.“ Коя е тази съответна комисия, не е много ясно. Въпросът ще бъде изяснен, ако се каже: „Предложенията по законопроектите се правят от името на Законодателната и на другите постоянни комисии, които са ги обсъждали.“

В чл. 111 смятам, че е необходимо едно допълнение, за да може текстът да бъде съобразен с това, което беше изтъкнато от др. Минчев в неговия доклад. Когато той говори за приемането на законопроектите на две четения, отбелязва, че ако не бъде приет на първото гласуване законопроектът, той се смята за отхвърлен и после не се поставя на разглеждане. В проектоправилника не е казано това. В проектоправилника е казано само че законопроект, който не е получил необходимото мнозинство на първо гласуване, се смята за неприет. Но неприет още не значи, че той не може да бъде поставен на ново разглеждане на същата сесия. И за да няма никакво двусмислие в това отношение, смятам, че текстът трябва да бъде допълнен така: „Законопроект, който не е получил необходимото мнозинство на първото гласуване, се смята за неприет и не се поставя на второ гласуване.“

Необходимо е едно допълнение и на чл. 117, и то допълнение в духа на досегашната наша практика и в духа на

положения, които имаха място в досегашния Правилник за вътрешния ред на Народното събрание, които са уместни ли би трябвало да се запазят и за в бъдеще. За какво става дума?

В чл. 117 се определя редът, по който ще бъдат разглеждани от пленума на Народното събрание предложенията по съответните законопроекти. Във втора алинея се казва, че „Предложенията, направени в Народното събрание, с които не са се съгласили вносителят на законопроекта или комисиите, се гласуват поотделно по реда, по който са направени, преди цялостното гласуване на законопроекта“, т. е. по реда, по който са направени. Този принцип по начало е правилен. Но има някои случаи, при които редът, по който са направени предложенията, не може да бъде меродавен. И досегашният правилник предвиждаше рационални отклонения от този порядък. Кои са тези отклонения?

Ако някое от тези предложения е за заличаването на даден текст, то се гласува първо. Така трябва да бъде и за в бъдеще, защото това предложение, което е за заличаването на текст, изключва всички останали и няма смисъл. Народното събрание да се занимава с другите предложения, ако то приеме предложения за заличаване на текста. При тази хипотеза няма вече място да се обсъждат никакви други предложения.

Но освен това, когато по един текст се приеме поправка, която изключва другите предложения, те не се поставят на гласуване, не е необходимо вече да се поставят на гласуване. И затова поредността на всички направени предложения ще се преустанови там и тогава, когато се приеме едно от направените предложения. Затова в този смисъл — а това е смисълът на разпоредбите на правилника, който действуваше досега — смятам, че трябва да бъдат уредени съответните положения и сега.

Най-после има едно друго положение, което в практиката на Народното събрание се е прилагало и което се прилага във всички колегиални и колективни органи. Става дума за това, че предложенията, които се отнасят до процедурата, се гласуват с предимство. Най-напред се гласува предложението по процедурата, а след това се разглеждат въпросите по същество. Смятам, че и този принцип ще трябва да бъде утвърден от нашето Народно събрание в правилника, който сега се разглежда и обсъжда.

Всички останали предложения смятам за напълно уместни, съответстващи на Конституцията, на Програмата на Българската комунистическа партия, на принципите, на които се изгражда Народното събрание, в съответствие с които действа върховният орган на държавната власт у нас. Затова предлагам да бъде приет с тези малки измене-

ния предложеният проект за Правилник за работата на Народното събрание.

Благодаря за вниманието. (*Ръкопляскания*)

Председател Георги Трайков: Има думата народният представител Петко Кунин.

Проф. Петко Кунин: Другарки и другари народни представители! Проектът за правилник на Народното събрание, който сега обсъждаме, е един принципен програмен документ. Той отразява един от най-съществените белези на нашето общество, на това, което то е достигнало досега — неговото постоянно възходящо развитие на социалистическата демокрация у нас. С този документ се дават значително по-широки възможности на Народното събрание и на всеки отделен народен представител да осъществяват основното в Програмата на партията и в нашата политическа линия в развитието на нашето общество, все по-пълно участие на народните маси в управлението на страната, все по-пълно утвърждаване не само правото, но и фактическата възможност на трудещите се да контролират управлението. И затова той представлява един исторически документ, даващ възможност на разгръщане широко дейността на народните представители, да осъществяват те както своите права, така и своите задължения.

Аз взех думата само да направя три бележки.

В чл. 23 се казва, че „Народното събрание изслушва отчети от председателя на Върховния съд и от главния прокурор за дейността на съда и прокуратурата веднъж през своя мандат“. Значи през петте години, през които сме ги избрали, ние само един път ще слушаме отчет за тяхната дейност. Аз мисля, че това е недостатъчно. Не мога да предложа колко — два или три пъти — но трябва тук да се направи някакво изменение.

В чл. 40 е поставено задължението на народния представител да информира председателя на Народното събрание за своята дейност, за своите срещи и контакт с избирателите. Това е правилно. Очевидно информацията трябва да бъде в писмена форма. Но както и досега беше практиката, ще трябва председателят на Народното събрание или неговите заместници да отнасят поставените в информацията въпроси до съответните органи с оглед народният представител да получи отговор какво се прави по тях.

Аз досега съм правил информации, някога нередовно, но в последно време не получих, така да се каже, обратна информация по редица въпроси, които поставих. А това са въпроси на избирателите, не мои лични.

Това ми е второто предложение.

И третата бележка — по чл. 54. Там е казано: „В комисиите — става дума навярно за постоянните комисии — не могат да бъдат избирани народни представители, които са ръководители на министерства или други ведомства с ранг на министерства.“ Очевидно това е правилно, що се касае за тази постоянна комисия, която контролира дадено ведомство. Но защо народният представител, макар и да е министър, ще лишим от възможността да участва в постоянна комисия, която контролира други ведомства? Аз мисля, че тук трябва да се направи известно уточнение, съответно формулирано.

Това бяха бележките, по повод на които аз взех думата. (*Ръкопляскания*)

Председател Георги Трайков: Други желаещи за изказване по проектоправилника има ли? — Няма.

Понеже се направиха предложения за изменения на проектоправилника, необходимо е комисията да ги обсъди, да вземе отношение по тях и да докладва становището си на Народното събрание.

Поради това предлагам да преминем към следващата точка от дневния ред:

Разглеждане на законопроекта за изменение и допълнение на Закона за авторското право.

(Мотивите и текстът на законопроекта — приложение № 3, I)

За доклад по проекта от името на вносителя има думата др. Крум Василев — председател на Комитета по печат при Министерския съвет.

Крум Василев: Другарки и другари народни представители! В отчетния доклад на Централния комитет на Българската комунистическа партия пред Десетия партиен конгрес другарят Тодор Живков отбеляза, че няма нищо по-естествено от това и в областта на художественото творчество да финансираме, да изграждаме, да поощряваме ония създавани по метода на социалистическия реализъм високоидейни талантлив творби, които ни помагат и вдъхновяват да крачим по нашия труден и велик път. Затова — продължава др. Тодор Живков — ние сега поставяме неотложната задача да изградим стройна и цялостна система от материални и морални стимули за най-енергично въздействие върху развитието на художествено-творческия процес в нужната насока за комунистическото възпитание и строителството на социализма.

Именно в тази стройна и цялостна система от материални и морални стимули, която се създава в нашата страна в

изпълнение на партийните указания, важно звено представлява Законът за авторското право. Но Законът за авторското право, който действа сега у нас, е приет от Народното събрание през 1951 г., т. е. преди повече от две десетилетия. А известно е колко бързо се изменя нашата действителност, какви съществени преобразования настъпиха във всички области на живота, в това число и в културната сфера, особено след историческия Априлски пленум на Централния комитет на партията. Наложително стана и в Закона за авторското право да се внесат значителни изменения. Тъкмо в отговор на тази назряла необходимост Министерският съвет внесе за обсъждане и приемане от настоящата сесия на Народното събрание законопроект за изменение и допълнение на Закона за авторското право.

Позволете ми накратко да изложа и да обоснова по-съществените изменения и допълнения, които се предлагат.

През 1951 г., когато бе приет сега действащият Закон за авторското право, у нас нямаше телевизия, нямаше видеозапис, картинен запис, микрофилмиране. Днес телевизията е вече неотделима от бита на нашия народ — не само като информационно средство, но и като разпространител на музикални, драматични, публицистични и най-различни други произведения. Недопустимо е Законът за авторското право да не съдържа регламентация за начина, по който телевизията и други технически средства могат да използват тези произведения. Освен това нашите центрове за научно-техническа и друга информация отдавна вече прибегват до микрофилмиране на множество резюмета, анотации и реферирания на научни, технически и литературни произведения. За да могат те успешно да изпълняват предназначението си, необходимо е по законен път да им се разреши да размножават с информационна цел тези материали, без да има нужда да търсят предварително съгласие на авторите им.

Изменения настъпиха и в ролята, която самодейните колективи започнаха да играят при използването на авторски произведения. Днес у нас съществуват и развиват широка дейност стотици самодейни хорове, оркестри, танцови и драматични състави, битови групи. Законопроектът отчита значението на тази дейност за масово въвеждане на народните маси в културния живот, държи сметка за необходимостта тя да бъде поощрявана и с оглед на това премахва задължението при безплатни представления и концерти на самодейни колективи да се иска съгласие на авторите и да се изплащат авторски възнаграждения.

Не може да се пренебрегва повече и фактът, че днес у нас филми произвеждат освен „Българска кинематография“ още и Българската телевизия, киностудиото при Министерство на народната отбрана, агенция „София — прес“ и др.

Целесъобразно е да се предвиди по принцип възможността всички тези институти да бъдат носители на авторско право върху произведенията от тях филми. Сега това право притежава само „Българска кинематография“. Основателна е и препоръката, направена от Законодателната комисия и Комисията по изкуството и културата тук да бъдат включени и авторите на любителски филми.

С измененията в закона се прокламира правото на радиото и телевизията върху излъчените от тях програми. Това няма особено значение вътре в страната, тъй като на нашето общество е чужда характерната за капитализма конкурентна борба между различни телевизионни и радиокомпаниии. Но съвременните технически средства позволяват да бъдат записвани нашите програми в чужбина и да бъдат излъчвани по чужди предаватели. В условията на острата идеологическа борба между двата свята, която отдавна е обхванала и етера, на нашата телевизия и радио трябва да се осигурят правни средства срещу всякакви изопачавания и преработки на програмите им във враждебен за нас дух.

Друга група изменения са тези, които са продиктувани от необходимостта да се стимулира създаването на високоидейни и с ярки художествени качества произведения, достойни за създателите на развитото социалистическо общество.

Всъщност създаването на такива произведения е главната цел, задача над задачите пред творците в нашата страна. Във връзка с това през миналата година у нас бе реорганизирана цялата система за заплащане на авторските възнаграждения за творчески труд. Налага се сега в съгласие с възприетите нови принципи да се уреди положението с публичните изпълнения на различни музикални и литературни произведения от така наречените малки форми — песни, стихотворения, танцови пиеси и пр., както и откъси от големи музикални и литературни творби.

Все в тази връзка е необходимо и изменение на разпоредбата на сегашния закон, с която се разрешава на радиото, а оттам по аналогия и на телевизията да използват всяко веднъж издадено или изпълнено произведение, без да плащат авторско възнаграждение. Наличието на такова положение намалява заинтересуваността на авторите от създаването на произведения, които да заемат трайно място в радио- и телевизионните програми. От друга страна, се пораждат и затруднения на международното поле, тъй като тази разпоредба противоречи на подписаната от нашата страна международна конвенция за защита на литературните и художествените произведения. Поради всичко това предлага се тази разпоредба да се промени.

Има и други изменения, които са свързани с причини от

международен характер. Тук се отнася промяната в режима на наследяване на авторското право. Известно е, че в това отношение нашият стар закон е възприел едно уникално решение, непознато в законодателството на нито една страна в света. Понастоящем у нас произведенията на даден автор се ползват с правна защита след неговата смърт само докато е жив преживелият съпруг и докато децата навършат пълнолетие. Така се уврежда защитата на нашите автори и в чужбина, тъй като никой не може да претендира в чужда страна за по-дълговременна закрила от тази, която му осигурява собствената държава. По този начин ние сега не сме в състояние да защитим произведенията нито у нас, нито в чужбина на най-изтъкнати наши автори-кла-сици, нито пък да реализираме имуществените права при издаване на произведенията им зад граница. В същото време нашите издателства, театри, оркестри и пр. поради практическа невъзможност да установят във всеки конкретен случай личното положение на наследниците на починалите чуждестранни автори са принудени да зачитат техните права по опростения начин, възприет почти навсякъде — до 50 години след смъртта на автора.

Получава се така, че в повечето случаи ние осигуряваме у нас защита на чуждестранните автори за много по-дълъг срок, отколкото можем да осигурим на нашите автори у нас и в чужбина. Освен това даваме повод да се твърди, че осигуряваме на авторите си защита на по-ниско ниво от онова, което е възприето не само в почти всички европейски страни, но и в много от развиващите се страни на Африка и Азия. Разбира се, подобно твърдение представлява тенденциозно представяне на нещата, тъй като то игнорира огромните грижи, които се полагат у нас за творците в областта на изкуството и културата. Но така или иначе сегашният закон следва да бъде променен в съответния пункт, защото запазването на действащия режим за наследяване на авторското право е много неизгодно за нашата страна.

Предлаганата нова редакция няма да доведе до никакви изменения в задълженията ни към повечето чуждестранни наследници на авторското право, тъй като практически те и сега се ползват със защита в петдесетгодишния срок. Въпросът за размерите на дължимите им възнаграждения ще продължава да се решава посредством двустранни договори, на основата на реципрочност и съгласно установената международна практика. Що се отнася до опасенията, че по новия режим ще се увеличи много броят на лицата у нас, които ще получат високи възнаграждения по наследство, те също са неоснователни. Министерският съвет е този, който ще определя в какъв размер и в какъв процент ще се изплащат тези възнаграждения. Това заедно с установена-

та система за данъчно облагане на наследствените хонорари е достатъчна гаранция, че няма да се стига до някакво сериозно облагодетелствуване на отделни лица.

Както по този текст, така и по други текстове. Законодателната комисия и Комисията по изкуството и културата на Шесто Народно събрание са направили нови предложения, които според нас са уместни и би следвало да бъдат възприети.

Налага се и още едно допълнително изменение, неотразено в сегашния проект. Съгласно разпореждане № 142 от 12 април т. г. на Бюрото на Министерския съвет функциите на Комитета за изкуство и култура, свързани със защитата на авторското право, бяха прехвърлени към новосъздадения Комитет за печата при Министерския съвет. В съответствие с това в § 8 от законопроекта, който според допълнителните предложения на двете комисии става § 10, думите „Комитета за изкуство и култура“ следва да бъдат заменени с думите „Комитета за печата при Министерския съвет“.

Другарки и другари народни представители! Предлаганите изменения и допълнения на Закона за авторското право са в съответствие със съвременните изисквания на нашето общество. Те ще допринесат за по-нататъшния разцвет на социалистическата ни култура и изкуство. Затова ви моля да ги одобрите и да гласувате за тяхното приемане.

Благодаря ви за вниманието. (*Ръкопляскания*)

Председател Георги Трайков: Има думата проф. Иван Ненов — докладчик на комисиите, разгледали законопроекта.

Проф. Иван Ненов: Другарки и другари народни представители! Законодателната комисия и Комисията по изкуството и културата на съвместно заседание обсъдиха подробно внесения от Министерския съвет проект за изменение и допълнение на Закона за авторското право.

Комисиите споделят напълно двете основни съображения на проекта.

Необходимо е преди всичко Законът за авторското право да бъде усъвършенствуван по начин, че да отговори на съвременните условия, свързани с широко практикуване на нови форми и средства за обществено използване на авторските произведения — специално в областта на радиото, телевизията, кинематографията.

Наложително е, от друга страна, да се отстранят противоречията на нашето законодателство в тази материя с Бернската конвенция за закрила на литературните и художествените произведения, ратифицирана от нас — противоречия, които дават неблагоприятни отражения върху престижа на нашата страна на международна плоскост.

Наред с това комисииите считат, че известни изменения в Закона за авторското право се налагат и поради необходимостта той да бъде съобразен с новата Конституция — съдържаща в членове 26, 27 и 28 разпоредби, които имат пряко отношение към третираната материя.

От друга страна, двете комисии констатираат, че някои от предлаганите изменения все още не са в пълно съответствие с Бернската конвенция — нещо, което не се оправдава от сериозни обществени или правни съображения.

При това положение комисииите намират, че в предлагания проект трябва да бъдат внесени известни изменения и допълнения, за да бъде той действително съобразен с нуждите на нашето социалистическо развитие, както и с изискванията на Конституцията и на Бернската конвенция. Тия изменения и допълнения са в три насоки:

1. Необходимо е някои от предлаганите текстове да бъдат формулирани по-точно и ясно — така е например с точка „и“ на чл. 6 — точка 1 от предложенията на комисииите.

2. Налага се някои от предлаганите с проекта положения да бъдат изменени по същество — така е по-специално в случаите с нормите на членове 8, 16 и 18 от закона:

а) член 8 има предвид случаи и условия за използване срещу възнаграждение на произведения без съгласието на автора;

б) член 16 визиращ авторските права във връзка с кинематографични произведения, които следва да бъдат по-пълно и диференцирано указани и защитени;

в) член 18 урежда съществения въпрос за продължителността и наследяването на авторското право, по отношение на което ще следва да се прилага общият режим, а не един специфичен режим, както отбеляза др. Крум Василев, какъвто никъде по света не съществува.

3. Необходимо е най-сетне проектът да бъде допълнен в три насоки: първо, следва да се отмени чл. 22 от Закона за авторското право — който е в противоречие с чл. 28 от Конституцията, тъй като принудително отчуждаване е възможно само на право на собственост върху определен имот, а не и на своеобразното авторско право — в която област е предвидена друга възможност — произведенията да бъдат използвани при определени предпоставки и без съгласие на автора; второ, следва да се измени чл. 23 — за да се създадат в духа на линията на партийната и държавната политика съдебни гаранции за правата на социалистическото общество и гражданите — при ново използване на значими произведения и липса на съгласие на автора за това и, трето — налага се да се измени § 8 от проекта, като думите „Комитет за изкуство и култура“ се заменят с думите „Комитет за печата при Министерския съвет“, тъй като при една последна

реорганизация, за която спомена и др. Крум Василев, този именно комитет всъщност включи в своето ведомство и Дирекцията за защита на авторското право.

Предложенията на комисиите за уточнявания, промени и допълнения на проекта са отпечатани и съевременно раздадени на народните представители, придружени с кратки съображения, които ги обосновават. Поради това не е необходимо сега тук те да бъдат отново текстуално възпроизведени.

Естествено ако се намерят за необходими някои допълнителни пояснения, те могат да бъдат винаги дадени.

В заключение Законодателната комисия и Комисията по изкуството и културата предлагат на Народното събрание да приеме законопроекта за изменение и допълнение на Закона за авторското право с предложените от тях изменения и допълнения.

Двете комисии считат, че по този начин въпросният закон, съобразен с новата Конституция и с Бернската конвенция, ще отговори на нуждите на развитието на нашата социалистическа култура, ще съдействува за разгръщане творческата активност на гражданите, ще осигури цялостна защита на носителите на авторските права, ще допринесе за утвърждаване престижа на нашата страна на международна плоскост.

Това са бележките във връзка с предложенията на комисиите, с които вие разполагате.

(Предложенията на комисиите — приложение № 3, II)

Председател Георги Трайков: Има думата народният представител др. Веселин Андреев.

Веселин Андреев: Другарки и другари народни представители! Законите се раждат от живота, за да защитят, да регулират и да насърчат развитието на новото. Назряването на проблема и проверката му в практиката вече значително улесняват законодателя — да създаде зрял, добре обмислен и прецизно формулиран закон.

Такъв именно е законопроектът за изменение и допълнение на Закона за авторското право. Имам предвид не само това, че той беше подготвен и обсъждан обстойно през мандата на Пето Народно събрание. Имам предвид главно неговата жизнена, политическа, морална същност и юридическата му обоснованост.

Другарки и другари народни представители! Вие имате законопроекта, запознали сте се с мотивите към него. Искам само по-обобщено да изтъкна някои моменти от неговата същност, неговия смисъл и перспективите, които той разкрива.

Основното достойнство на исканите изменения се състои в това, че законът ще защити интересите на творците, ще ги насърчи изобщо за по-активно творчество и по-специално за сътрудничество на радиото, телевизията и кинематографията, същевременно ще гарантира правата на социалистическите организации — колективни създатели на научни и художествени творби.

Сегашният Закон за авторското право е създаден преди повече от двадесет години. През тия две десетилетия радиото, телевизията, кинематографията, стимулирани от техническия прогрес, разшириха своята дейност до неподозирани за нашата страна размери. Който колкото и малко да познава тези динамични културни комбинати, знае преди всичко как ненаситни са те, какво огромно количество страници и ленти поглъщат, колко много хора стоят зад едно само предаване. Предлаганите изменения освобождават радиото и телевизията от дребната опека на авторите, развързват им ръцете, дават им възможност за широка инициативност, за размах в работата. Те могат на законно основание да използват всички публикувани или изпълнени произведения от т. нар. малки форми, без да искат съгласието на автора. Правилно е да се приеме мнението на Законодателната комисия и Комисията по изкуството и културата — да не търсят предварително разрешение и от организацията за защита на авторското право. Това се налага от динамизма и сложността на радио- и телевизионните предавания.

Справедливо, насърчаващо художествената и културната дейност в страната е правото на самодейните, младежките, читалищните колективи да не плащат авторско възнаграждение.

Един филм е сложно авторско дело, изискват се творчески усилия на много хора. Сега техните авторски права са разширени, диференцирани са по-точно, защитени са недвусмислено. Уточнени, гарантирани са и правата на онези обществени и държавни организации, които създават и запазват собствеността над филмите като цяло. По същия начин са решени и въпросите при създаването на големи, колективни научни трудове, които не са по силите на един човек, нуждата от които все повече расте — като енциклопедии, речници, справочници и пр.

Втората съществена страна на законопроекта е, че той защитава резултатно авторските права на творците в материален и морален смисъл.

В мотивите с основание се подчертава, че ние трябва да се съобразим със задълженията си по Бернската конвенция. Понеже в досегашните разисквания в двете парламентарни комисии се стигаше до погрешни тълкувания, едва ли не,

че ни се налага един диктат отвън, би трябвало да се подчертае категорично:

Първо — никой не ни е натрапил влизането в Бернската конвенция за закрила на литературните и художествените произведения. България, някогашна, я е ратифицирала и България, социалистическа, е потвърдила това като единствено разумно.

Второ — щом обаче сме приели да участвуваме в един международен диалог, трябва да го водим на равнището, което той налага. Най-малко за една социалистическа страна подобава да бъде подозирана, че поставя под неблагоприятен режим собствените си творци и не зачита признатите права на авторите от чужбина. Това уронва политическия ни престиж, уязвява моралната сила на нашите позиции, пречи на културното ни общуване с другите народи. Най-сетне така ние сами не можем да защитим интересите на своите автори, това значи на българската държава, защото тя има авторските права на мнозина от тях, а тези интереси освен всичко друго понякога се изразяват и във валута, докато, както беше подчертано, ние щем, не щем зачищаваме фактически правата на чуждите автори.

Трето — бихме могли, разбира се, да излезем от Бернската конвенция, няма непреодолими пречки. Но то значи да изложим своя авторитет. Затова Министерският съвет има решение да се ратифицира и т. нар. Стокхолмска редакция — а тя ни налага да приемем тези изменения, иначе ние се самоизключваме от конвенцията.

Но и да не съществува никаква Бернска конвенция, ние би трябвало да внесем необходимите корективи в закона. Сега има нещо парадоксално. Конституцията на Народна република България въздига защитата на авторското право до основните, конституционните права на своите граждани, а законът от 1951 г. го накрънява, отрича го — поне в някои положения.

И така справедливо е за своя труд авторът да получи съответно, макар понякога минимално възнаграждение, щом творбата му има качества да бъде излъчена по радиото и телевизията. Справедливо е да не може никой да прави инсценировки, екранизации и пр. на произведенията му без знанието на автора — така се пресича пътят на хора, които се въртят около литературата и изкуствата и получават хонорари фактически за чужд творчески труд.

Съществен е и този момент на морална защита на автора — правото му да не позволи изпълнението на едно свое произведение, ако го намира слабо, отживяло, несвоевременно.

В мотивите към законопроекта сегашният член 18 е наречен уникален, навярно може да получи и други определе-

ния. Той чисто и просто е несправедлив, отнема правата единствено на наследниците на творците, не се съобразява с членове 26 и 27 от Конституцията. Този въпрос бе разискван много пъти в предварителните обсъждания, но не чухме досега никакви убедителни доводи в защита на досегашния член 18. Остава ни единствено да се проникнем от единодушното становище на Законодателната комисия и Комисията по изкуството и културата и да приемем нейната логична, справедлива и докрай последователна редакция.

Другарки и другари народни представители! Би трябвало дори само по един закон да се разбере духът на законодателството на една страна — дали то е съобразено с живота, социалистическо хуманно, юридически прецизирано. Мисля, че обновеният Закон за авторското право може да даде такава характеристика на нашето законодателство.

Той е конкретен израз на грижите на партията и правителството за тези мощни културни институти — радио, телевизия, кинематография — и за онези, които създават най-хубавото в тях.

Бих искал да предам и на вас убедеността си, с която ще гласувам за предложения законопроект. (*Ръкопляскания*)

Председател Георги Трайков: Има думата народният представител др. Димитър Гундов.

Димитър Гундов: Другарки и другари народни представители! С вълнение заставам на тази висока трибуна, на която са стояли титаните на нашата политическа мисъл, на държавното ни и културно строителство, носителите на съвременната социалистическа и човешка правда и законност.

Заставам тук в защита на един законопроект от първостепенна важност за художествените творци в нашата страна — законопроекта за изменение и допълнение на Закона за авторското право.

Досегашният Закон за авторското право от 1951 г. е изменяван и допълван през 1956 г. Неговото изменение и допълнение сега е уместно и се налага от все по-разширяващото се ползуване на художествени произведения от радиото и телевизията като мощни фактори за възпитание и културно издигане на народа, като незаменимо средство за борба на идеологическия фронт.

Досегашните текстове на закона не създаваха интерес у авторите от публично разпространение и излъчване на техните произведения по радиото и телевизията, тъй като липсваше стимулираща система за авторски възнаграждения.

От друга страна, действащият Закон за авторското право трябваше непременно да бъде съобразен с постановле-

нията на Бернската конвенция за закрила на литературните и художествените произведения, ратифицирана от наша страна в Римската ѝ редакция, а също и на Стокхолмската конвенция от 1967 г., с която нашата страна е свързана.

С предложения законопроект се внасят най-необходимите изменения и допълнения, с които се решават нетърпящи отлагане въпроси, които регламентират авторскоправните отношения и улесняват пропагандирането на българската социалистическа култура в чужбина.

Както е изтъкнато в мотивите към законопроекта, няма сериозни съображения, които да оправдаят съществуващите противоречия на нашето авторскоправно законодателство с разпоредбите на подписаните от нас международни конвенции.

Настъпилите изменения в нашия обществен, политически и културен живот, намерили ярък израз в Програмата на Българската комунистическа партия, като основа за изграждане на развито социалистическо общество, налагат и усъвършенствуването на законодателната уредба у нас. Все по-добрите условия, които се създават за художественотворческата интелигенция, намират реален израз в предложението за изменение и допълнение на Закона за авторското право.

Какви са по-главните изменения, които се предлагат?

На първо място, защитата на имуществените права на авторите. Това са изменения на чл. 6, 8, 9 и 11 относно публичното изпълнение на произведения без съгласието на авторите и без заплащане на възнаграждения. Освен това допълва се и текстът, който дава право да бъдат използвани веднъж издадени или изпълнени драматични, музикално-драматични, музикални и други произведения без съгласието на авторите.

Предлаганите изменения са в пълно съответствие с Бернската конвенция, по която се дава право на радиото и телевизията да излъчват публикувани авторски произведения в непроменен вид без съгласието на авторите, но със заплащане на възнаграждение. Колкото до различните преработки на сценични произведения, постановки на едни и същи произведения под различни заглавия и др., ние поддържаме променения и ясен текст на чл. 8, редактиран от Комисията по изкуството и културата в съвместно заседание със Законодателната комисия, а именно:

„Откъси от музикални или литературни произведения, както и музикални и литературни произведения от малките форми (разкази, стихотворения, фейлетони, хумористични диалози и др.) могат, ако са вече обнародвани, да се представят или изпълняват публично и по други начини без съгласието на носителя на авторското право при заплащане на

съответно възнаграждение освен в случаите по чл. 6, буква „е“.

Организацията за защита на авторското право се уведомява незабавно за всяко представяне или изпълнение на произведение по ал. I“.

Със съдействието на Дирекцията за защита на авторското право ще се осигури пълната защита на така наречените „малки права“ и ще се стимулира идейно-художественото равнище на музикалните и литературните произведения от малките форми.

Изменението на чл. 16 уточнява и изяснява авторското право на Българската кинематография върху произведенията от нея филми, като се признава такова право и на други институти и организации, които законно произвеждат филми.

За по-голяма яснота и тук приемаме текста, редактиран от двете комисии, който по същество не противоречи на § 5 от законопроекта.

С ъ о б р а ж е н и я. С предложените изменения на ал. I се опростява и допълва с предвиждане на авторско право и за любителските филми, а този на ал. II се допълва с признаване авторско право и на автори на други произведения, включени във филма, извън посочените в ал. II на проекта.

Предложеното изменение на ал. IV е редакционно, а това на ал. V цели да обезпечи авторското право на всички засегнати автори, а не само на предприятието, произвело филма.

Съществено важно и много правилно е изменението на чл. 18 от Закона за авторското право, който урежда наследяването на авторското право. Този член от досегашния закон е в противоречие с нашето наследствено право и с международните конвенции и законодателства. Поради тези причини той не би могъл да бъде прилаган към чуждите автори. Той не защитава и правата на българските автори, особено на най-изтъкнатите и утвърдените.

Това налага да се внесат предложените изменения, съобразени с чл. 7 от Бернската конвенция, възприети от всички страни, членки на конвенцията, включително и социалистическите. Тези изменения ние приемаме пак съгласно редакцията на двете парламентарни комисии, а именно:

„Авторското право трае през целия живот на автора и 50 години след неговата смърт. Авторското право се наследява по общия ред.“ Това е в съгласие с Конституцията на Народна република България. При това положение всички предходни алинеи и подробности в законопроекта отпадат. Те не са нужни.

Статутът на Дирекцията за авторско право следва да обезпечи разходите по неговото събиране. Но те да не надминават 30% от възнаграждението.

Правилно е по предложение на двете парламентарни комисии, които много често, компетентно и подробно проучиха и обсъдиха проекта, чл. 22 да бъде изцяло отменен поради несъобразеността му с изискванията на чл. 28 от Конституцията, който не включва авторското право като възможен обект за отчуждаване.

Другите изменения и допълнения приемам, както са предложени в законопроекта, но със съответните уточнявания и редакции на Комисията по изкуството и културата и на Законодателната комисия.

Трябва да подчертая, че в Съюза на българските писатели внимателно бяха разгледани поставените в законопроекта проблеми във фазата на предварителните обсъждания и изработените становища бяха изложени своевременно пред съответните институти. Те не са променени и не се различават от становището, което изложих тук.

Като представител на парламентарната група на Българския земеделски народен съюз изразявам нашето задоволство от навременното и необходимо внасяне на законопроекта за изменение и допълнение на Закона за авторско право, от пълната заинтересуваност, компетентност и демократичност при неговото обсъждане и подобряване и заявявам, че го одобряваме и ще гласуваме за него. (*Ръкопляскания*)

Председател Георги Трайков: Има думата народният представител др. Младен Исаев.

Младен Исаев: Уважаеми другари народни представители! Намирам, че предложеният законопроект за изменение и допълнение на Закона за авторското право е един добре обмислен акт, който при новото положение в нашата страна ефикасно ще защитава правата на авторите на художествени произведения. Наистина крайно време е нашето авторскоправно законодателство да бъде приведено в съответствие с международната конвенция за авторското право, подписана и от Народна република България.

Намирам за убедителни и добре аргументирани мотивите към законопроекта.

В досега действащия Закон за авторското право у нас, както е известно, след смъртта на автора авторското право се наследяваше от преживелия съпруг пожизнено и от децата до пълнолетие, респективно до 18- или 25-годишна възраст, когато следват. Сега с чл. 18, § 6 се предлага следното изменение:

„Авторското право трае през целия живот на автора и 50 години след неговата смърт.“ И следва втората алинея:

„След смъртта на автора, авторското право преминава върху неговите наследници.“

Какво означава това? По силата на този член от закона не само съпругата, респективно съпругът, но и останалите наследници — синове, дъщери, внуци и правнуци — имат наследствено авторско право в продължение на 50 години след смъртта на автора.

Аз правя едно предложение. Не „преминава върху неговите наследници“, а върху неговите преки наследници — синове, дъщери, защото ще бъде наистина несправедливо, ще бъде пресилено да даваме авторски права, които ще траят 50 години и примерно, когато преживелият съпруг или съпруга сключи брак с друго лице и се явят наследници, и те да имат авторско право.

Това би било наистина съвършено голям разкош и е несправедливо, защото по силата на Закона за наследството такива права сега наследниците имат. Но аз правя предложение, що се отнася до авторското право, то да важи само за преките наследници — синове и дъщери. (*Ръкопляскания*)

Георги Джагаров: Искам думата само за реплика.

Председател Георги Трайков: Има думата др. Георги Джагаров.

Георги Джагаров: Другарки и другари народни представители! Позволете ми да направя една реплика на предложението, което се прави по законопроекта, по чл. 18, ал. I. И малко е странно, но ще вляза в противоречие с някои мои колеги. „Авторското право — се казва в проекта — трае през целия живот на автора и 50 години след неговата смърт.“ Авторско право в кавички — аз ще си позволя едно грубо разсъждение пред вас — има всеки гражданин на Народна република България за труда, който полага за своята социалистическа родина.

Бих казал, че своеобразно това авторско право се носи от пенсиите, които у нас се дават. Вие знаете, че децата до навършване на тяхното пълнолетие наследяват пенсионните права на родителите си. Би било странно тези права да се наследяват от поколение на поколение. На какво основание тогава вносителите на авторско право ще предават от поколение на поколение за един период от 50 години своите права? Това значи в България, в социалистическа България да се създават рентиери. (*Ръкопляскания*)

Ние не можем да се съобразяваме със законите, които се създават върху основата на частната собственост. И вероятно Бернската конвенция има предвид преди всичко частната

собственост. У нас няма такива условия. Нормално е, според мен, авторското право да се наследява 25 години, един срок, в който децата навършват своето пълнолетие, завършват образованието си. България няма нужда от рентиери, дори когато става дума за хора на изкуството и на културата.

Това е първото ми предложение.

Втората ми бележка е по следващата алинея, където се говори, че ако авторът няма законни наследници или тези наследници починали преди изтичането на срока по ал. I, авторското право преминава върху организацията, натоварена със защита на авторското право, която го упражнява до изтичането на срока по ал. I.

Рада Тодорова: Правилно.

Георги Джагаров: Не зная дали е правилно. На какво основание тази дирекция, която няма никакво отношение към труда на автора, с нищо не е заслужила да подпомага неговия труд, трябва да получава неговите права? Може би тези права трябва да се предоставят на творческия съюз, на фонда, който през цялото време на съществуването на автора се грижи да създава условия за творчество, и т. н. Не зная дали съм прав. Вие ще разсъдите. Благодаря за вниманието. *(Ръкопляскания)*

Димитър Попов: За кой съюз става дума?

Георги Джагаров: Става дума за всички творчески съюзи.

Председател Георги Трайков: Искат ли още някой да се изкаже по законопроекта? — Няма желаещи.

Пристъпваме към първо гласуване на законопроекта.

Моля народните представители, които са съгласни по принцип с предложения законопроект, да вдигнат ръка. Мнозинство, приема се.

Поради това, че по законопроекта се направиха предложения за изменение и допълнение, необходимо е комисиите да ги обсъдят и да докладват становището си на следващото заседание на Народното събрание.

Предлагам двадесет минути почивка. Моля народните представители, които са съгласни с предложението, да гласуват. Мнозинство, приема се.

(След почивката)

Председателстващ Роза Коритарова: Другарки и другари народни представители, продължаваме нашата работа.

Преминаваме към разглеждане на следващата точка от дневния ред:

Законопроект за научните степени и научните звания.

(Мотивите и текстът на законопроекта — приложение № 4, I)

За доклад по законопроекта от името на вносителя давам думата на др. Начо Папазов, председател на Комитета за наука, технически прогрес и висше образование.

Начо Папазов: Аз се отказвам.

Председателстващ Роза Коритарова: Другарят Папазов се отказва от доклад.

Има думата проф. Борис Спасов — докладчик на комисиите, разгледали законопроекта.

Проф. Борис Спасов: Уважаеми другарки и другари! Внесеният от Министерския съвет проект за нов Закон за научните степени и научните звания беше разгледан от Законодателната комисия съвместно с Комисията по науката, образованието и техническия прогрес и Комисията по изкуството и културата. И трите комисии смятат законопроекта за уместен, за необходим, отговарящ на принципите на Конституцията и на нуждите за правилната регламентация на материята, свързана с работата на научните организации и на висшето образование в нашата страна.

Комисиите направиха редица предложения за поправки във внесената законопроект — допълнения, редакционни уточнявания и за размествания на текстовете с оглед да бъдат по-правилно систематизирани.

Законопроектът и предложенията на комисиите са изпратени своевременно на всички народни представители, които са се запознали с него. Съгласно установената вече практика на Народното събрание комисиите предлагат предложенията да не се четат от докладчика.

(Предложенията на комисиите — приложение № 4, II)

Председателстващ Роза Коритарова: Другари, пристъпваме към разисквания по законопроекта.

Има думата за изказване акад. Ангел Балевски.

Акад. Ангел Балевски: Уважаеми другарки и другари народни представители! Внесеният от Министерския съвет за-

конопроект за научните степени и научните звания отговаря на въпроси, които заедно с извършващата се реорганизация на научния фронт през последно време вълнуват не само нашата научна общественост, а целия народ. Правилното законодателно решение до много голяма степен определя бъдещото развитие на българската наука. А науката сега представлява един от основните фактори за ускорено и успешно изграждане на развитото социалистическо общество.

Досега тази материя се уреждаше със Закона за висшето образование от 1958 г., Правилника за научноизследователските институти на Българската академия на науките от 1958 г., Правилника за научните степени от 1964 г. и Правилника за Висшата атестационна комисия от 1949 г.

Освен голямата разпръснатост, а в някои отношения и несъгласуваност тези правни уредби значително остаряха, те вече не отговарят на съвременното състояние на науката, на характера, насоките и темповете на нейното развитие, на повишените изисквания, които се поставят пред научните организации и отделните научни работници в условията на научно-техническата революция. Тя не е съобразена вече в необходимата степен и с провежданата под ръководството на партията интеграция между науката, висшето образование и практиката на социалистическото строителство, не стимулира в достатъчна степен бързото внедряване на най-новите научни постижения в практиката.

Законопроектът заедно с предложените от трите комисии на Народното събрание изменения, които аз напълно споделям, преодолява всички тези недостатъци. По пътя на широко демократично и творческо обсъждане, в което особено през последно време взеха активно участие и представители на Българската академия на науките и Софийския университет, както и колективите на някои научни организации, бяха намерени и формулирани такива законодателни решения, които създават условия за развитие на българската наука, за издигането ѝ до равнището на съвременните изисквания, за навременното и творческо използване на получените при научните изследвания резултати в практиката. Тези решения се посрещат с одобрение и задоволство от нашата научна общественост.

Важно достоинство на законопроекта е, че решава новите въпроси и внася съществени изменения в досегашната уредба, без да плаща дан на стремеж за реформи и преобразования на всяка цена, на самоцелно новаторство, което понякога се проявява в такива случаи.

Аз искам по-специално да наблегна на няколко основни положения, които в своята съвкупност определят характера и значението на бъдещия закон.

Проектът значително повишава изискванията за получаване на научни степени и звания. Както в чл. 5 относно научните степени, така и в чл. 10 — 13 относно научните звания специално се подчертава изискването научните трудове на кандидатите да съдържат оригинални научни приноси или творчески постижения на високо, респективно на особено високо равнище за професор или старши научен сътрудник I степен, които да отговарят на съвременните постижения на науката и творчески да ги развиват. По този начин се прегражда пътят на посредствеността и ограничеността в научната работа, създава се възможност за издигане на българската наука. Особено висока оценка заслужава изискването дисертационните и хабилитационните трудове да бъдат насочени както по тематика, така и по начин на разработка към решаване на научни и научноприложни проблеми, свързани с нуждите на социалистическото развитие на страната. Известно е, че един от основните недостатъци на редица дисертационни трудове досега е откъснатостта им от жизнено важните проблеми на страната. А това намалява не само непосредствената обществена полза от дисертационните трудове, но и качеството на подготовката на самите научни работници. У тях се формира такъв подход в научната работа, който не съдействува за активното им и непосредствено включване в разрешаването на основните задачи на социалистическото строителство. Особено внимание заслужава разпоредбата на чл. 4, ал. II от проекта, която дава възможност като дисертационен труд да бъде защитено оригинално творческо постижение — откритие, изобретение, конструкторска или технологическа разработка, което не е било оформено като публикация. Изискването в този случай постижението да е внедрено предпазва от прибързани и необмислени оценки за неговите качества и обществена ползност. Една допълнителна гаранция за спазването на тези повишени изисквания например при изборите на професори се състои в увеличени брой и повишените изисквания към рецензентите, които трябва изрично, конкретно и обосновано да посочат приносите на научните постижения на кандидатите.

Съществена крачка към повишаване взискателността при даване на научни звания е изискването на чл. 10 и 14 кандидатите да имат научна степен. По този начин се подчертава, че нормалният път за изграждане на научните работници е аспирантурата, съответно докторантурата. Както опитът на Съветския съюз, така и нашият собствен опит през последните 24 години показва, че разработването на дисертация е солидна школа, която формира навици към задълбочено научно мислене и стремеж към теоретични обобщения. В същото време обаче основателно трите комисии пред-

лагат да се измени чл. 14, ал. II от проекта, който установява изключенията от това изискване. Това предложение отхвърля механичния подход към третирания въпрос, който подход в редица случаи може да попречи за избирането на най-добрия кандидат. Не е правилно единствено фактът, че на конкурс се явява кандидат с научна степен, да обуславя елиминирането на всички останали кандидати. Възможно е между тях да има по-добри и по-перспективни като научни работници, респективно като преподаватели. Нашето производство сега се намира на такова равнище, че в него израсват не само добри практики, но и хора със задълбочени теоретични знания и научноизследователски постижения. Много случаи има такива. Ако искаме да привличаме на научна и преподавателска работа най-добрите, най-даровитите, най-изявените, трябва да дадем и на тези, израсли в практиката, теоретично подготвени хора възможност да участвуват в конкурсите. Освен това има научни работници с продължителен стаж, които са създали редица задълбочени научни произведения и са се издигнали на високо теоретично равнище, но не са защитили дисертация поради това, че такова изискване досега не е имало. На тях също не трябва да се отнема възможността за хабилиране. С течение на времето след влизане в сила на закона тези случаи ще стават все по-малко и по-малко.

Изискването за педагогическа дейност при избиране на професори е в съответствие с провежданата сега интеграция на научноизследователската работа с подготовката на висококвалифицирани специалисти. Чрез стимулиране стремежа и заинтересуваността на най-добрите научни работници да предават своите знания и опит на младото поколение се допринася непосредствено за повишаване нивото на образованието и за обогатяване на научния потенциал на страната. Това изискване обаче не трябва да се разбира прекалено тясно и да доведе до ограничаване възможностите на незаангажирани постоянно с някакъв вид педагогическа дейност изтъкнати учени в Българската академия на науките да получават това най-високо научно звание. В противен случай ще се стигне до онеправдаване на някои от най-подготвените, надарени и изявени учени от академията. Не трябва да се забравя все пак, че научното звание се е давало и се дава преди всичко въз основа на високи научни постижения, преценява се научната дейност на кандидата.

Една от характерните особености на научната работа на сегашния етап е колективният метод. В повечето случаи големи постижения не могат да бъдат осъществени с изолираните усилия на отделни научни работници. Досегашната система за даване на научни степени и звания обаче поощрява стремежа към индивидуална, неколективна работа. Про-

ектът прави значителна крачка в тази насока, като установява, че дисертационната и хабилитационната работа могат да бъдат и части от колективни произведения, щом отговарят на установените изисквания и щом е изрично посочено и установено, че са създадени от самите кандидати. По този начин се слага край на много спорове и различия в практиката на отделните научни организации.

Напълно споделям заложените в проекта идеи относно реда за даване на научни степени и звания. Запазвайки за научните съвети правото да провеждат защита и избори — с което се продължава една стара демократична академична традиция и се подчертава още веднъж преди всичко отговорността на съответните институции по отношение на тяхната кадрова политика — и премахвайки многостепенността на органите, които се произнасят по тези въпроси, законопроектът повишава значително също и ролята, и отговорността на научните комисии на Висшата атестационна комисия. Самият факт, че научните комисии се обявяват за последна инстанция, по същество вече ги задължава да повишават взаимскателността си, като строго се придържат към установените от закона и конкретизирани от Президиума на Висшата атестационна комисия критерии. Предвиденото право на Президиума на Висшата атестационна комисия да отменя техните решения, когато се отклоняват съществено от установените критерии, е една гаранция както за уеднаквяване подхода на различните комисии, така и за отговорно отношение към работата им.

Преди да завърша, искам да направя бележки и предложения по два въпроса.

Първо, разпоредбата на чл. 40 от проекта урежда преминаването на научни работници от една длъжност на друга и от една научна организация в друга, което не влиза в предмета на този закон. Що се отнася до промените в научните звания при такова преминаване, проектът изисква да се спазва общият ред. А щом е така, излишно е това да се установява отделно. В този случай ще се прилагат общите разпоредби на закона. Наличието на този текст сочи смесване на въпросите за длъжностите с тези за званията, което е неправилно.

Второ, от разпоредбата на чл. 49 не става ясно кои точно текстове на Закона за висшето образование се отменят, кои се изменят и как точно става това. А тъй като в Закона за висшето образование има разпоредби, отнасящи се до длъжностите и до званията на научните работници, необходимо е изрично да се посочи как те ще бъдат изменени след влизане в сила на този закон.

С оглед на това предлагам чл. 40 от проекта да отпадне,

а в чл. 49 да бъдат посочени точно текстовете, които се отменят или изменят. (*Ръкопляскания*)

Председателстващ Роза Коритарова: Има думата акад. Евгени Матеев.

Акад. Евгени Матеев: Другарки и другари народни представители! Изграждането на развито социалистическо общество е немислимо без бързи темпове на развитие на научно-изследователското дело. Решаващо условие за развитието на науката е подготовката на субективния фактор, на научни работници с висока квалификация. Един завод от среден мащаб се строи за 2—3 години. Крупните заводи и големите комплексни съоръжения се строят за 5—6 години, а един квалифициран научен работник-изследовател, годен да се справи с високите изисквания на научноизследователската работа в наше време, се подготвя, както показват масовите данни у нас, за повече от 15 години.

Това показва огромното значение на една системна политика с далечна перспектива в подготовката на научни кадри.

Партията и правителството отделят огромно внимание на този жизнено важен проблем. Не е излишно да приведа някои данни:

В 1960 г. ние сме имали общо във всички научноизследователски институти на страната 2700 души кръгло научни работници, а през 1970 г., значи 10 години по-късно, 6756. Увеличение, както се вижда, само за 10 години повече от 2,5 пъти. Освен това във висшите учебни заведения (в т. ч. и ИСУЛ) през 1960 г. сме имали 3152 научни работници, през 1970 г. — малко повече от 6000, т. е. два пъти повече. Или общо от 5846 души в 1960 г. броят на научните работници достига 12 765 през 1970 г.

Както се вижда от приведените цифри, броят на научните работници във висшите учебни заведения расте бързо, но с още по-големи темпове се увеличава броят на научните работници в изследователските институти. Ако вземем тази втора група сама за себе си, ще видим, че най-бързо се увеличава броят на научните работници в институтите на министерствата и ведомствата. Тези сравнителни данни показват, че на общия фон на растеж на научноизследователските кадри се извършват и съществени структурни промени: расте дялът на кадрите, заети в приложните изследователски работи. Задачата, която партията винаги е издигала на своите конгреси за съединение на науката с практиката, за все по-широко използване на научните постижения в строителството на социализма, намира ярко отражение в посочените данни.

Приведените цифри характеризират количествения аспект на процеса. Но никъде другаде не изпъква така ярко значението на качествената страна на развитието както в областта на подготовката на научни кадри. Тук липсата на един висококвалифициран специалист не може в никакъв случай да се компенсира с множество средно квалифицирани. Поради това решаващо значение придобиват грижите за високото равнище на квалификация на кадрите.

Законопроектът, който Народното събрание разглежда сега, има непосредствено отношение именно към този въпрос и в това се заключава неговото голямо значение.

Предварително условие, за да се осигури подготовката на научноизследователски работници с висша квалификация, е широкият достъп на способни хора към научната кариера. Затова законът предвижда конкурсния принцип при постъпването в аспирантура. Освен това самият режим на аспирантурата е твърде либерален. Така, ако един способен гражданин покаже склонност към научноизследователската работа по-късно, когато няма вече възможност да мине по редовния път на аспирантурата, за него достъпът към научноизследователска работа си остава открит, защото според закона всеки гражданин с висше образование има възможност да се яви за защита на научна степен. Това е т. нар. свободна аспирантура. Разбира се, широкият достъп, който законът осигурява до научното поприще, не е достатъчна гаранция, че към науката ще се отправят най-подходящите кандидати. Има много други фактори, в т. ч. и съображения за материална заинтересуваност, битови условия и пр., които играят роля, когато кандидатът вземе решение за бъдещия си път на развитие. Но каквито и да са тези допълнителни условия, откритите възможности, които законът осигурява, имат огромно значение.

Широкият достъп до научната кариера е необходимо условие за подготовка на научни кадри. Но той далеч не изчерпва сложните проблеми на самото изграждане на кадрите. Способните хора, които са се отправили към науката, трябва да са добре подготвени. Само с една обща способност за наука не може да се стигне до желанния резултат. Необходима е упорита и грижлива работа за усвояване на това, което другите са постигнали, за изграждане на методи и опит в изследователската работа.

По какъв начин се решава тази задача?

В миналото научните работници са се изграждали, грубо казано, по пътя на чиракуването. Постъпва в една катедра един млад специалист като стажант-асистент или като асистент и в хода на своите ежедневни задължения да води упражненията на студентите той постепенно усвоява наука-

та, за да стане по-късно доцент и т. н. Аналогично е и в изследователските институти. По този път са израсли в миналото крупни учени, в това число и гениални учени. Известен е класическият случай с Фарадей. По този път и сега много млади способни хора растат като научни работници. Затова законът предвижда и задочната аспирантура. Но все повече и повече назрява необходимостта от една специална институция за подготовка на научни кадри. Това е редовната аспирантура. Нейното значение е в това, че младият аспирант за 3 години е освободен от всякакви други задължения, за да усвоява при консултации от страна на своя ръководител натрупаните знания и методики в съответната наука — израства като изследовател в определена област и достига до собствени приноси в науката. Законът поставя ударението именно върху редовната аспирантура, която осигурява най-добри възможности за овладяване на науката и на навиците за научноизследователска работа. Законът определя също така и необходимостта от правилно насочване на самата тематика на аспирантските работи, за което говори тук др. акад. Балевски.

Марка и оценка за постигнатите резултати в подготовката на млади научни работници представлява кандидатската степен. Кандидатската степен не е нещо като почетно звание за заслуги, не е излишна административна преграда към науката, както често се мисли. Тя представлява чисто и просто оценка за степента на подготовката на младия научен работник. Представлява атестация за неговите постижения. А главното средство, за да се осигури необходимата заинтересуваност в научноизследователската работа, както и да се преценят постиженията на един научен работник, е именно атестацията. Кандидатската степен е атестация, чието главно предназначение е осигуряването на високо качество в подготовката на научните работници.

От този етап нататък се поставя вече въпросът за работата, която научният работник ще изпълнява. Той може да тръгне по линията на подготовка на нови кадри, като свое главно задължение на учен, и ще стане доцент. Може да тръгне по линията на изследователската работа, като главно свое задължение, и да стане старши научен сътрудник II степен. Тези термини, които определят характера на неговата работа, законът означава като звания. Едното е степени, а другото — звания.

Като основно правило законът предвижда кандидатите за едно или друго звание да имат научна степен. Това има напълно определена логика. За да станеш доцент или старши научен сътрудник, трябва да си доказал, че имаш достатъчна подготовка. Трябва да си доказал това с един конкретен принос в науката. Този принос трябва да си защитил пуб-

лично пред широка аудитория от специалисти. Това е смисълът на предварителното изискване в закона за степента.

Но и тук законът се съобразява с равнището, на което се намираме понастоящем, както и с необходимостта да се запази широк достъп до науката. Могат да кандидатствуват за звание и такива граждани с висше образование, които са се подготвили и във от аспирантската институция. Въпреки че степента може да се получи и чрез свободна аспирантура, за която говорих по-горе, все пак законът допуска и допълнителна възможност за кандидатствуването, т. е. и за лица, които нямат кандидатска степен. Но в такъв случай кандидатът за звание за доцент или старши научен сътрудник трябва да докаже своята квалификация с хабилитация, която всъщност е равностойна на кандидатската дисертация.

Изтъкнатото дотук се отнася до кандидатската степен, от една страна, и до званията доцент и старши научен сътрудник, от друга. По този път се подготвят висококвалифицирани научни работници. Но съвременната наука се характеризира с много широк диапазон на квалификация. Затова атестирането на научните работници в тяхното по-нататъшно развитие изисква също законна регламентация. Аtestация за такава висока квалификация е степента доктор на науките (да не се смесва с традиционната титла доктор, която все още лекарите запазват). Като правило степента доктор осигурява пътя за научния работник към едно от следващите звания — професор, съответно старши научен сътрудник I степен. Връзката между степен и звания на това високо равнище е същата, както и връзката между кандидат, от една страна, и доцент, съответно старши научен сътрудник II степен, от друга. Но като се има предвид, че броят на докторите на науките у нас е още малък и за да не се стеснява кръгът на кандидатите за професори и старши научни сътрудници I степен, законът и тук допуска вместо докторска степен — хабилитация, която по същество е равностойна на докторска степен.

Това са основните положения на разглеждания от нас законопроект с поправките, които трите комисии внасят и с които аз съм напълно съгласен.

Разбира се, и най-добрите законни положения могат да доведат до очакваните резултати само ако тези, които ги прилагат, проявяват необходимата добросъвестност. Тази забележка се отнася преди всичко до рецензентите. От това, каква компетентност и преди всичко какъв научен морал ще покажат рецензентите, зависи да се запълнят с необходимото съдържание юридическите форми и правила, които законът установява. А повдигането на научния морал е задача на цялата наша научна общественост и още по-широко — задача на цялата наша общественост. (*Ръкопляскания*)

Председателстваващ Роза Коритарова: Има думата проф. Лазар Ралчев.

Проф. Лазар Ралчев: Другарки и другари народни представители! Последователните и огромни постижения на българския народ са тясно свързани с развитието на българската наука. При социалистическите производствени отношения научните дейци, въоръжени с марксистко-ленински мироглед, постигнаха крупни успехи във всички области на научното знание. В различните области на науката нашата малка родина даде видни учени, които се ползват със световна известност и уважение. Признанието и уважението на света към постиженията на нашата наука са признание и уважение към българския народ, към делото на Българската комунистическа партия, която последователно и мъдро изкова монолитното политическо единство и насочи народните сили по верния път на социализма. Комунисти, земеделци и безпартийни сега са обединени от високата цел на нашето общество, а именно — всестранно внедряване на науката и техническия прогрес за мощно развитие на производителните сили, за постигане на всеобщо щастие и благоденствие.

Определящ фактор в развитието на българската наука имат не само формите на образование, но и формите за създаване и развитие на научните кадри.

Досегашните форми, които се прилагаха в тази област, позволиха общият брой на научните работници през 1970 г. да достигне внушителната цифра 12 756. Новите условия, които изискват до 1980 г. този брой да нарасне на 30 000 души, естествено налагат необходимостта от нова регламентация на всестрания процес по създаване и развитие на научните кадри.

Разглежданият днес законопроект за научните степени и научните звания има за задача да определи в стройна система всички форми и условия, на които следва да бъде подчинен този процес. Затова законопроектът изпъква не само със своите кодификационни качества, но преди всичко с новите съществени изисквания при получаване на научните степени и научните звания, произлизащи от необходимостта за повишаване на изискванията към подготовката на научните и научно-преподавателски кадри, както това е добре подчертано в мотивите към законопроекта. Правилна е констатацията в мотивите, че у нас това е пръв по рода си законодателен акт по подготовката и повишаване квалификацията на научните кадри, който съществено ще подобри нормативното уреждане на материята в тази област и ще внесе необходимото единство.

При нормативното уреждане на условията, при които ще

бъдат получавани научните степени и научните звания, е необходимо да се обхванат многостранните изисквания, които гарантират подбора на най-добрите в съответните области на научното знание. Получаването на научните степени и научните звания трябва да се обуславя от няколко взаимно свързани изисквания към кадрите. Научните степени и научните звания трябва да се получават от онези кадри, които отговарят на следните изисквания:

Първо, основно да познават практиката като критерий на достигнатите научни постижения в дадената област.

Второ, пълно да познават научните постижения и пълна ерудиция в съответната научна област, за да се даде правилна ориентация на новите теоретични разработки и научни търсения.

Трето, усилията на научните кадри трябва да бъдат свързани с нуждите на практиката и преподавателската дейност, да съдействуват за тяхното разнообразяване и усъвършенствуване. Така теорията няма да бъде безпредметна и празна, а ще отговаря на потребностите, произхождащи от самия живот.

Четвърто, научните кадри трябва последователно и безкомпромисно да прилагат марксизма-ленинизма при своите научни изследвания.

Трябва да се подчертае, че до голяма степен законопроектът създава необходимите нормативни предпоставки за получаване на научните степени и научните звания според тези изисквания. Едновременно с това той разширява възможностите за защита на дисертации. Творческите постижения в областта на конструкторските, проектантските, технологическите разработки и изобретенията също дават възможност за присъждане на научни степени.

Изискванията за образователен ценз, за полагане на курсен изпит, за наличие на научни разработки, хабилитационни трудове гарантират три от посочените условия, без които очевидно не би могло да се присъждат учени степени и звания. Много важно е изискването научните звания да се получават само след като научните кадри са получили научна степен. Това е ново изискване в сравнение с досегашната практика, което ще играе важна роля при развитието и укрепването на научните кадри.

В нормативните изисквания, които предвижда законопроектът, не е изтъкната практиката и служебният стаж като важно условие, без което е невъзможно да се създават висококвалифицирани научни кадри. Недостатъците при сегашния порядък на присъждане на научни степени и звания, които справедливо са отбелязани в мотивите, не само ще бъдат ограничени, но до голяма степен премахнати, ако

условията за присъждане на научни степени и звания бъдат свързани с необходимостта от конкретно и подробно познаване на практиката, ако в рамките на общите изисквания се предвиди и служебен ценз в определена област на практиката. Така разработките на дисертациите и хабилитациите ще бъдат свързани с изискванията на практиката, ще представляват ценен принос в развитието на науката, без да се стига до самоцелни и безпредметни разработки и по този начин теорията да остане безпочвена. Касае се за притежание на такъв практически опит, който да осигурява творческа и целенасочена научна разработка на проблематиката, свързана с дадена област.

Поради това считам, че в закона следва да се впише съответно изискване за служебен стаж в съответната област на практиката. Ако това сега не може да се направи в закона, то служебният стаж да се уреди в правилника за приложение на закона, предвиден в чл. 48 от законопроекта.

Намирам предложенията на комисиите за правилни и се солидаризирам с тях. Особено поддържам предложението за изменение на ал. I на чл. 8, което дава възможност за по-широк подбор на кадрите, като се намалят формалните изисквания за това. Съображенията на комисиите за това са ясни и аз считам, че не е нужно да се спирам на тях.

Едновременно с това смятам, че ще бъде правилно да се извърши едно допълнение към чл. 16, като се добави към него: „... както и делови, политически и морални качества“.

Считам, че тези качества са крайно необходими за професорите и доцентите, които чрез учебния процес играят важна възпитателна роля. Тези качества трябва да се притежават и от научните сътрудници. Очевидно след като ние ги изискваме при получаването на научната степен, трябва да ги изискваме и при получаването на научното звание.

Другарки и другари народни представители! На нас се поднася за гласуване един законопроект — кратък, но с огромно значение за нашата наука, за подбора и развитието на научните кадри. Несъмнено новите прецизни условия за присъждане на научните степени и звания ще дадат възможност чрез по-добър подбор на научните кадри нашата родна наука да се тласне още по-напред във всички области на знанието.

Затова аз ще гласувам за законопроекта. (*Ръкопляскания*)

Председателстващ Роза Коритарова: Има думата др. Крум Радонов.

Ген.-лейт. Крум Радонов: Другарки и другари народни представители! Значението на законопроекта за научните

степени и научните звания за нашия научен фронт, за провеждане в дело историческите решения на Десетия конгрес на нашата партия беше ясно и аргументирано изложено както в мотивите на предложението от Комитета за наука, технически прогрес и висше образование законопроект, така и от изказалите се досега народни представители. Аз искам да се спра само на няколко текста от законопроекта.

Първо, чл. 16. Поддържам предложението на изказалия се преди мен народен представител, че текстът трябва да се допълни с думите: „така също и неговите политически и делови качества“. Това са изисквания, които се предявяват към кандидатите за аспиранти. Тук трябва да има еднаквост, от една страна, от друга страна — политическите качества на нашите научни работници безспорно не са за пренебрегване. Това ще спомогне за тяхното всестранно общо развитие. Смятам, че тук трябва да се добави и въпросът за участието им в обществената дейност, защото трябва да ги предварим от затваряне в техните научни планове и научни кабинети.

Вторият въпрос, на който искам да се спра, това е по предложението на Законодателната комисия, Комисията по науката, образованието и техническия прогрес и Комисията по изкуството и културата. Член 22 от законопроекта предвижда наказателни санкции за рецензентите, когато те не изпълняват добросъвестно своите задължения, дават неверни преценки. Комисиите обаче предлагат да отпадне текстът на ал. IV от чл. 22, която предвижда тези санкции, като се мотивират, че това би ограничило възможността на рецензентите да изразяват свободно своите преценки за научната стойност на рецензирания труд. С такава постановка аз не мога да се съглася, че това би ограничило рецензентите свободно да изразяват своите обективни и разбира се, добросъвестни преценки. Вярно е, че ги ограничава някога, но ограничава недобросъвестните рецензенти, каквито за съжаление се срещат.

Считам, че в законопроекта трябва да остане алинея IV от чл. 22 така, както е формулирана.

Освен това искам да се спра на чл. 30 от законопроекта. Предвидено е кандидатите за научни степени и звания да могат в едномесечен срок да правят възражения срещу отрицателните решения на научните съвети и научните комисии само по допуснати нарушения на процедурата или за неправилни изчисления на необходимото мнозинство. Считам, че трябва да се допълни текстът на този член с думите: „Срещу неправилни преценки на рецензентите“. Без този текст няма да бъде известно на съответните научни съвети и комисии, че даден рецензент е допуснал неправилна

оценка, необективна оценка или въобще не е взел предвид всичко това, което е предложил кандидатът за научна степен или научно звание. Считаю, че е необходимо да се даде възможност кандидатите да имат право да правят възражения пред научните съвети и съответно пред комисните и срещу неправилните преценки на рецензентите. Това ще бъде и първият сигнал за оценка на работата на рецензента.

С тия поправки аз ще гласувам за предложението законопроект за научните степени и научните звания.

Благодаря за вниманието. *(Ръкопляскания)*

Председателстващ Роза Коритарова: Има думата народният представител др. Дико Фучеджиев.

Дико Фучеджиев: Уважаеми другарки и другари народни представители! С новия Закон за научните степени и научните звания, чийто проект е внесен за обсъждане в настоящата сесия на Народното събрание, се урежда на съвременен равнище материята, която има важно значение за развитието на нашата наука. Законът е призван да отговори на новите задачи и изисквания, поставени от Десетия конгрес на партията пред целия научен фронт. Той отговаря на тези изисквания и неговото приемане ще се приветствува от нашата научна и културна общественост.

Член 17 на законопроекта третира едно изключение, което гласи, че на художници, артисти и музиканти при определени условия, предвидени в същия член, може да се дадат в съответните висши учебни заведения научни звания „доцент“ и „професор“, без да имат научна степен и без да представят хабилитационен труд, както изисква новият законопроект. Това право не се предоставя само на писателите и аз искам да привлека вниманието на Народното събрание върху тази несъобразност.

Авторите вероятно са изхождали от факта, че артисти, музиканти и художници се обучават във висши учебни заведения, докато за да станеш писател, това не е задължително. Веднага добавям в същото време, че едни от най-добрите ни днешни творци от всички изкуства не са завършили нито Висшия институт за театрално изкуство, нито Висшия институт за изобразителни изкуства, нито Консерваторията. При разискванията на съвместното заседание на съответните комисии се изказаха някои съображения, които ни дават основание да мисля, че ударението се слага повече върху обучението по занаята как да се свири, как да се рисува, как да се играе на сцената.

Въпросът е значително по-сложен. Поради това смятам, че тези съображения са неоснователни.

Първо, няма никакви сериозни причини литературата като основно изкуство да се отделя от останалите. Историческата роля на литературата е общоизвестна, на нея се отделя специално място в партийните документи; в редица изказвания на др. Тодор Живков писателите и тяхната организация се изтъкват като член отряд на творческата интелигенция. Известни са първостепенната роля и място, които нашата партия и Централният комитет са отделяли и отделят на литературата за комунистическото възпитание на младежта и народа, за духовното израстване на нацията. От друга страна е ясно, че при създаването на този член, предвиждащ изключение от общата практика, се е имала предвид колкото специалната подготовка на твореца, толкова и неговата личност.

С какво да се обясни тогава лишаването на писателите от правото, дадено на техните колеги? Може би те нямат способността да обучават и да възпитават? Това е необяснимо и нелогично.

Занаятчийският подход към въпроса е най-неуместният в случая. Талантът се ражда, него или го има, или го няма. Никой никого не може да направи не само писател, но и художник, артист и музикант. Един професор във Висшия институт за изобразителни изкуства „Н. Павлович“ не създава художници-творци, той преподава на студентите основните знания по съответното изкуство, по изобразителното изкуство в случая. Ако от Консерваторията излизат и учители, и талантиливи творци, които прославят страната ни, от Филологическия факултет на Софийския държавен университет също така излизат и учители по филология, и писатели. Това е очевидно.

Парадоксално е, че един писател може да бъде академик, а не може да се яви пред студентите-филолози и да им преподава литература. Възможността за най-видните български писатели да участвуват в оформянето на учителите и на младите литературни творци е от полза преди всичко за висшите учебни заведения. Нима тези най-видни писатели не могат да бъдат поне колкото някои тесни специалисти компетентни по въпросите на художественото майсторство, композицията и други въпроси на литературата? Дължа да подчертая, че не става дума за лингвистика и за други специални дисциплини.

В това отношение ние имаме традиция и тя не бива да се изоставя. Срещата на студентите с най-видните български писатели ще ги приобщи и сроди с литературата по един неповторим начин.

Ние нямаме висше специализирано учебно заведение, където да се обучават писатели, като института „Максим Горки“ в Съветския съюз, като съответните учебни заведения в

Германската демократична република, Румъния и други страни. Възможно е обаче младежите, които се проявяват в литературния печат със свои самостоятелни творби и с талант, да минават курс по художествено майсторство във филологическите факултети и там видни наши писатели да четат лекции. Тези млади хора следват предимно филология и срещите им с изтъкнати творци на българската литература ще им дадат необходимите знания и възможност за конкретно проникване в лабораторията на литературното творчество.

Мога да се позова и на практиката в Съветския съюз и в другите братски социалистически страни, където десетки и стотици писатели са доценти и професори във висшите учебни заведения.

Става дума за един въпрос от моралната сфера и толкова повече ние настояваме за неговото правилно решение.

Няма никакво основание нито литературата, нито писателите да се поставят в неравноправно положение спрямо останалите изкуства и творци. Смятам, че ще бъде справедливо и е наложително за интересите на литературното обучение у нас правото по чл. 17 на този закон да бъде дадено и на българските писатели и моля да се направи съответната поправка в текста на законопроекта.

Благодаря! (*Ръкопляскания*)

Председателстващ Роза Коритарова: Други желаещи за изказване няма.

Пристъпваме към първо гласуване на закона.

Другарите народни представители, които са съгласни по принцип с предложения законопроект, моля да вдигнат ръка. Мнозинство, приема се.

По законопроекта се направиха предложения за изменения и допълнения, поради което е необходимо трите комисии да ги обсъдят и да докладват становището си на следващото заседание на Народното събрание.

Пристъпваме към следващата точка от дневния ред:

Разглеждане на законопроекта за изменение на Закона за моторните превозни средства.

(Мотивите и текстът на законопроекта — приложение № 5, I)

За доклад от името на вносителя има думата др. Григор Стоичков, министър на транспорта.

Григор Стоичков: Другарки и другари народни представители! На вниманието ви е представен за обсъждане зако-

нопроектът за изменение на Закона на моторните превозни средства, с който се предвижда прекратяване дейността на сдруженията за обществен автомобилен транспорт (СОАТ). Към законопроекта сме изложили и нашите мотиви. Сега искам да се спра накратко на някои моменти във връзка с предлагания законопроект.

През годините на народната власт в съответствие с бързото икономическо развитие на страната и под влияние постоянните грижи на партията автомобилният транспорт укрепна и се разви като един от основните фактори за задоволяване на транспортните потребности на народното стопанство.

Така през 1971 г. над 80% от товарите в страната са превозени от автомобилния транспорт, който с ускорени темпове ще се развива и през годините на шестата петилетка.

Отделят се значителни средства за развитие на материално-техническата база на автомобилния транспорт. Ще се доставят над 45 000 нови високопроизводителни, специализирани и голямотонажни автомобили и ще продължи изграждането и разширяването на заводите и сервизите за тяхното поддържане.

Наред с развитието на държавния автомобилен транспорт, който разполага с мощна материално-техническа база и със съвременна модерна автомобилна техника, в страната продължава да съществува една своеобразна транспортна организация за извършване на обществени превози с частни автомобили (СОАТ). Тази организация е създадена на основата на съществуващия от 1941 г. Съюз на товарния обществен превоз (СТОП). Тогава тази организация е изиграла положителна и прогресивна роля.

През 1948 г. със Закона за автомобилния транспорт се създаде държавният автомобилен транспорт, а Съюзът на товарния обществен превоз се преименува в Сдружение за обществено-автомобилен транспорт (СОАТ), който си запази частната собственост върху автомобилите. Организацията на превозите и контролът по дейността на СОАТ бе възложена на Министерството на транспорта.

През изминалия период съществено се измениха вече значението и ролята на СОАТ в системата на транспорта. Докато през 1950 г. СОАТ е имал 2450 автомобили и относителният дял е заемал 71% от превозите на автомобилния транспорт за общо ползуване, през 1972 г. броят на автомобилите намалява на 1366, а относителният дял спада на 5,9%. Още по-малко е неговото значение в сравнение с държавния и кооперативния автомобилен транспорт, като относителният дял се равнява на 1,3%.

С настъпилите промени в развитието на социалистическото общество у нас тази форма на обществен труд се ока-

за остаряла и неотговаряща на съвременните изисквания. Съществуването на частна собственост на товарни транспортни средства за обществено ползуване създава условия за получаване и на нетрудови доходи.

Допускат се много нарушения на законните разпоредби и престъпления, които имат отрицателно отражение в обществото.

Освен незначителния дял в обема на превозите СОАТ разполага с изостанала материално-техническа база. Автопаркът му разполага с повече от 65 вида предимно стари марки автомобили, произведени преди 25—30 години. Значителна част от тях са преустроени и представляват „сбор“ от няколко вида агрегати на различни марки автомобили. През последните години СОАТ започна да попълва своя парк с автомобили, отчислени от държавния и кооперативния автомобилен транспорт.

За ремонт и поддържане на този стар и разнороден парк липсват и най-елементарни условия. На практика автомобилите се поддържат и ремонтират от самите собственици по улиците и дворовете. Снабдяват се с части по незаконен начин от държавните и кооперативните гаражи. Не са малко случаите на разкрити нарушения от този род, поради което близо 50% от членовете на СОАТ са привлечени под наказателна отговорност.

При сега действащите нормативи членовете на СОАТ са поставени в много по-благоприятни условия на заплащане от шофьорите в държавните предприятия. За един и същ обем работа членовете на СОАТ получават многократно по-висока заплата.

Поради това членовете на СОАТ получават твърде високи месечни доходи. Една част от тези високи доходи не са плод на реално положен труд и реализирани приходи, а на подправяне и отчитане на фиктивно извършена работа в първичните отчетни документи, които се водят от самите собственици на колите. Има много случаи на открити нарушения от контролните органи и привлечени под съдебна отговорност.

При бързото и модерно развитие на държавния автомобилен транспорт е неоправдано по-нататъшното съществуване на СОАТ. Нарасналата мощ на държавния автомобилен транспорт за общо ползуване и този, намиращ се във ведомствата, позволява да се преустанови дейността на СОАТ още през тази година.

Прекратяване дейността на СОАТ няма да се отрази върху работата на автомобилния транспорт и на икономиката на страната. А за да не се ошетят собствениците, се предвижда всички годни технически изправни автомобили да

бъдат изкупени от държавното стопанско обединение „Автотранспорт“ и от други ведомства, обществени и кооперативни организации. Министерството на транспорта подготвя мероприятия за прекратяване дейността на СОАТ с оглед да не се допусне никакво сътресение. На членовете и служителите на СОАТ ще бъде осигурена работа в системата на държавния автомобилен транспорт.

Предвид на горензложеното моля народните представители да гласуват и приемат измененията на Закона за моторните превозни средства, които предвиждат прекратяване дейността на СОАТ.

Благодаря за вниманието. (*Ръкопляскания*)

Председателстващ Роза Коритарова: Има думата докладчикът на комисията др. Тодор Прахов.

Тодор Прахов: Другарки и другари народни представители! Законодателната комисия и ръководството на Комисията по промишлеността, строителството и транспорта разгледаха внесенния законопроект за изменение на Закона за моторните превозни средства и намират, че той е навременен и целесъобразен. Сегашното състояние и сегашното ниво на нашия държавен автомобилен транспорт е на такова равнище, че той може без каквито и да е сътресения и без каквито и да е трудности да поеме и досегашните товари, които се извършваха от така наречения СОАТ.

Законодателната комисия и ръководството на Комисията по промишлеността, строителството и транспорта правят някои предложения за допълнения на законопроекта. Както законопроектът, така и предложенията на комисията са ви изпратени предварително и своевременно, вие сте запознати с тях и затова няма да ги четем, а предоставяме на народните представители да изкажат своите съображения.

(Предложенията на комисията — приложение № 5, II)

Председателстващ Роза Коритарова: Искат ли някой думата по законопроекта? — Няма желаещи за изказвания.

Пристъпваме към първо гласуване на законопроекта.

Другарите народни представители, които са съгласни по принцип с предложения законопроект, моля да вдигнат ръка. Мнозинство, приема се.

По законопроекта нямаше разисквания и не се направиха предложения за изменения или допълнения, поради което предлагам той да се приеме на второ гласуване на днешното заседание.

Има ли друго предложение, другари? — Няма.

Които народни представители са съгласни да се приеме предложеният законопроект, моля да гласуват с вдигане на ръка. Мнозинство, приема се.

Законът за изменение на Закона за моторните превозни средства е приет от Народното събрание.

Преминаваме към разглеждане на следващата точка от дневния ред:

Законопроект за условията и реда за отзоваване на народни представители и съветници.

Ръководството на Законодателната комисия ни уведоми, че няма да прави отделен доклад по проекта поради подробните мотиви, които ви са предварително раздадени. Народните представители желаят ли да се изкажат или да направят конкретни предложения по законопроекта, който предварително беше раздаден?

Има ли желаещи за изказвания? — Моля др. Спасов.

Проф. Борис Спасов: Само една бележка, ако разрешите.

Законопроектът е не само навременен, той е абсолютно необходим, защото Конституцията изисква нов начин за отзоваването на народните представители. В съответствие с изискването на Конституцията се внася този законопроект в Народното събрание. Неговата редакция е прецизна и положенията, които са залегнали в текста му, са уместни. Според мен обаче съществува една празнота в законопроекта. Не се установява от кой момент съответният народен представител, респективно съветник, се смята за отзован. Необходимо е тогава, когато решенията се вземат пряко от народа и след като сведения за вота на народа се изпращат в един определен орган, ако става дума за народен представител — в Държавния съвет, ако става дума за съветник — в съответния изпълнителен комитет на окръжния народен съвет, необходимо е да се извърши една констатация, че наистина е станало отзоваване.

Законът предвижда само, че народният представител или съветник се счита за отзован, когато в гласоподаването са участвували повече от половината от всички избиратели и ако повече от половината от гласувалите са за отзоваването му. Съответната районна комисия сумира резултатите и изпраща сведения за тези резултати в посочените от закона органи. Но нужно е този орган след това да направи констатацията, че наистина са налице условията за отзоваването и да излезе с декларация, че съответният народен представител или съветникът е отзован.

Затова аз предлагам към чл. 16 да се прибави в този смисъл една втора алинея.

Председателствуващ Роза Коритарова: Другари, пристъпваме към първо гласуване на законопроекта.

Моля народните представители, които са съгласни по принцип със законопроекта с бележката, която направи проф. Спасов, да вдигнат ръка. Мнозинство, приема се.

Второто гласуване на законопроекта ще стане на следващото заседание на Народното събрание.

Предлагам с това да приключим днешното заседание и утре, 27 април, в 15 часа да продължи работата на Народното събрание.

Има ли други предложения? — Няма, приема се.

Закривам заседанието.

(Закрито в 18 ч. и 45 м.)

Председател: **Г. Трайков**

Заместник-председател: **Р. Коритарова**

Началник на Стенографския отдел: **В. Йонков**